

ARCHIMEDES

Erasmus+

**EESTI OSALEMINE ERASMUS+
ÜLDHARIDUSE EUROOPA-SISESES
ÕPIRÄNDES 2014-2018
TAOTLUSVOORUDE PÕHJAL**

Halliki Harro-Loit, Juta Jaani, Jaanika Piksööt
Tartu Ülikool

Kai Treier
SA Archimedes

2019

Sisukord

Sissejuhatus	4
Kokkuvõte	5
I Õpirände teoreetiline taust	8
II Õpiränne numbrites	10
2.1. Erasmus+ üldhariduse taotlejad ja toetusesaajad	10
2.2. Üldhariduse õpiränduri profiil	13
<i>Õpiränne Eestist välja</i>	13
<i>Eestisse tulnud õpiränne</i>	16
III Uuringus osalenud koolid	18
IV Õpirände-uuringu küsimustiku tulemused	19
4.1. Tegevused enne õpirännet	19
<i>Õpirände teema valik</i>	19
<i>Ettevalmistused õpirändeks</i>	19
4.2. Tegevused pärast õpirännet	20
<i>Õpirände kogemuste jagamine</i>	20
<i>Uute ideede rakendamine</i>	21
4.3. Hinnang õpirände tulemuslikkusele	22
<i>Rahulolu õpirändega</i>	22
<i>Isiklike eesmärkide saavutamine</i>	23
<i>Koolis toimunud muutused</i>	24
V Ülevaade õpirände-uuringu eduloo koolidest	26
5.1. Vääna Mõisakool	26
5.2. Tallinna Pae Gümnaasium	27
5.3. Viimsi Kool	28
5.4. Ahtme Kool	29
5.5. Gustav Adolfi Gümnaasium	29
5.6. Tartu Rahvusvaheline Kool	31
VI Dokumendialalüüs	32
6.1. Hea praktika näide: Gustav Adolfi Gümnaasium	36
6.2. Hea praktika näide: Nurmenuku lasteaed	39
6.3. Hea praktika näide: Hiie Kool	40
6.4. Hea praktika näide: Tartu Rahvusvaheline Kool	41
6.5. Dokumendialalüüsi kokkuvõte	43

VII Soovitused	44
7.1. Soovitused õpetajatele	44
7.2. Soovitused koolijuhile, projektjuhile	44
7.3. Soovitused omavalitsustele	46
Kasutatud kirjandus	47
LISA 1. Taotluses esitatud küsimused	49

Sissejuhatus

Aruanne on koostatud Erasmus+ õpirände rahvusvahelise uuringu raames 2016. ja 2019. kogutud andmete põhjal: küsitlused, fookusgrupi intervjuud õpetajatega ning individuaalintervjuud eduloo koolidega, taotluste ja aruannete analüüs.

Küsitluses ja intervjuudes osalesid 2014. ja 2015. aastal õpirändes käinud 23 kooli. Uuring viidi sama meetodikaga läbi viies riigis, lisaks Eestile osalesid uuringus Leedu, Soome, Poola ja Saksamaa koolid. Taotluse ja aruannete analüüs põhineb 36 kooli ja lasteaia taotlusel (2016. aasta taotluskutse).

Aruanne koosneb neljast osast: (1) statistiline ülevaade õpirännete taotlemise kohta Eestis aastatel 2014-2018; (2) õpirändes osalenud õpetajate veebiküsimustiku tulemused; (3) eduloo koolide lühitutvustus; (4) õpirände taotluste ja aruannete analüüs ja (5) soovitused õpetajatele, projektijuhile ja koolijuhile ning omavalitsustele.

Aruandel võib olla kaks veidi erinevat sihtrühma: õpetajad ja kooli juhtkond (projektijuhid) ning omavalitsused (eelkõige võiks viimastele huvi pakkuda II peatükk *Õpiränne numbrites*). Nendele kahele sihtrühmale on aruande lõpus esitatud ka erinevad soovitused.

Täname kõiki uuringus osalnud koole:

- Ahtme Kool
- Audentese Erakool
- Eterna Koolituskeskus OÜ
- Gustav Adolphi Gümnaasium
- Jõhvi Põhikool
- Käo Põhikool
- Mõniste Kool
- Narva Vanalinna Riigikool
- Pärnu Rääma Põhikool
- Saku Gümnaasium
- Surju Põhikool
- Tabasalu Ühisgümnaasium
- Tallinna Kuristiku Gümnaasium
- Tallinna 21. Kool
- Tallinna Lilleküla Gümnaasium
- Tallinna Nõmme Põhikool
- Tallinna Pae Gümnaasium
- Tallinna Tehnikagümnaasium
- Tallinna Tondi Põhikool
- Tartu Rahvusvaheline Kool
- Tartu Tamme Gümnaasium
- Viimsi Keskkool
- Vääna Mõisakool

Kokkuvõte

Üldhariduskoolidel ja lasteaedadel on võimalik taotleda välisriikides õppimise jaoks rahastust Erasmus+ õpirände projekti kaudu. Kui varasemad õpirände projektid (nt Comenius) olid suunatud õpetajate **individuaalse** arengu toetamisele, siis alates 2014. aastast on projekti eesmärgiks see, et haridusasutus ja õpetajad leiavad **ühise** arengu- ja õpivajaduse.

Nüüdseks on Eesti SA Archimedes ja Tartu Ülikool koos Leedu, Poola ja Soome agentuuridega läbi viinud kaks uurimust sellest, millised on olnud õpirände tajutud tulemused direktorite, projektijuhtide ja õpetajate silmis. Lisaks kirjalikule küsitlusele ja läbiviidud intervjuudele oleme analüüsinud projektide taotlusi ja aruandeid, esitades küsimuse: mis on need uued pädevused ja kogemused, mida koolid ja lasteaiad õpirändest koju toovad?

Aastatel 2014 kuni 2019 on 225 Eesti üldharidusasutust (koolid, lasteaiad jne) esitanud kokku 393 õpirändeprojekti taotlust. Nendest on saanud toetuse 137 astutuse 233 õpirändeprojekti. Kuid regionaalselt on nii taotlejate kui toetuse saajate jagunemine ebaühtlane. Õpirände ja strateegilise koostöö taotlejaid on küll olnud kõikidest maakondadest, aga mitte kõikidest omavalitsustest. **Eestis tervikuna on toetuse saanud 59% õpirände taotlustest.** Kui võtta edukuse aluseks esitatud taotlustest toetuse saanute osakaal on kõige edukamad maakonnad Põlvamaa (edukus 81%), Saaremaa (75%) Pärnumaa (71%). Erasmus+ õpirände toetuse saajaid ei ole seni Hiiumaal ja vaid üks toetuse saaja on Järva- ja Viljandimaal (vt ka Tabel 3).

Strateegilise koostöö projekti taotlejates 51% on saanud toetuse koordinaatorina, seni ei ole toetuse saajaid Viljandimaal ning ühe projekti toetus on 6 maakonnal: Hiiu-, Jõgeva-, Lääne-Viru-, Põlva-, Rapla- ja Valgamaal. Edukamate strateegilise koostööprojektide toetuse saajate seas kui projekti koordinaatorid, paistavad silma Pärnu linn (edukus 75%) ja Pärnumaa tervikuna (71%), Saaremaa (60%), Narva linn (60%) ja Ida-Virumaa tervikuna (57%).

Nii dokumentide analüüsis kui intervjuudes eristuvad koolide hulgast pikaajalise väliskontaktide kogemusega koolid (nn Comeniuse koolid) ja spetsiifilise profiiliga koolid (nt erivajadustega laste koolid). Kolme võimaliku õpirände vormi hulgast (kursustel osalemine, töövarjuks või õpetamas käimine) hindavad õpetajad töövarjuks (või õpetamas) käimist üldiselt efektiivsemaks kui vaid kursustel osalemist. Samas ollakse rahul ka kursustega, mis sisaldavad teise riigi haridusasutuste külastamist. Pikaajalisele koostöökogemusele toetudes on kergem minna töövarjuks või õpetama, sest vajalikud kontaktid on juba olemas. Spetsiifilise profiiliga koolid aga oskavad selgemalt määratleda valdkonda, kus kompetentsi

koguda, olgu selleks siis integreeritud keeleõpe (LAK õpe), erivajadustega laste õpetamine ja kasvatamine, kaasav haridus vms.

Nii dokumentide analüüsist kui intervjuudest selgub, et kõige keerulisem on kooli ja õpetajate **ühiste arenguvajaduste** väljaselgitamine õpirände võimalustest lähtuvalt, kuna ühisosa läbirääkimiseks on vaja leida **aega**. Ühisosa leidmiseks on vaja kokku leppida, **millist** pädevust või kogemust on koolil ja õpetajatel hetkel kõige rohkem vaja. Sageli võetakse projekti kirjutamisel aluseks arengukava, arvestamata, et ühe, suhteliselt väikesemahulise (mõnest päevast mõne nädalani kestva) õpirände abil saab õppida ja arendada vaid mingit väga spetsiifilist oskust, mida on vaja hiljem oma kooli või lasteaia vajaduste ja võimaluste järgi kohandada. Teisalt võib just õpirände projekti planeerimine ja kirjutamine olla ajend, mis sunnib analüüsima õpetajate olemasolevat kompetentsi ja küsima, mida kool (juhid) õpetajate kompetentsi kohta (tõenduspoohiselt) teab ja kus on n.ö. kompetentsi defitsiit? Analüüsist tulenevalt saab siis otsustada, milliste õpetajate rändesse saatmine on koolile kõige vajalikum.

Rändesse lähevad kõige meelsamini ja kõige enam võõrkeelte õpetajad, kelle jaoks on võõrkeele ja kultuuri kontakt hädavajalik ja kellel ei ole võõrkeeles rääkimine keeruline. Õpirände teemadest on väga populaarne IKT vahendite kasutuse õppimine, samas kui avalikes aruteludes tuuakse murekohana välja erivajadusega lapse õpetamine. Kooli vajaduste selge sõnastamine õpirände taotlustes ei ole lihtne, nii näiteks mainitakse taotluses probleemina õpilaste õpikoormuse vähendamise vajadust (Eestis laialdane probleem), aga õpetajate õpirände plaanides ei ole ühtegi selgitust, **kuidas** õpikoormuse vähendamise lahendusi otsima minnakse (nt koolipäeva ajakasutuse praktikate tundmaõppimine, harjutuskeskkondade või mingi muu valdkonna tundmaõppimine). See näide illustreerib ühte taotlustest levinud probleemi: koolid on hädas konkreetse vajaduse sõnastamisega ja selle sidumisega konkreetsete õpetajate õpiplaanidega.

Koolijuhid töid kõige enam välja, et õpiränne aitab tõsta õpetajate **enesekindlust**, kuna õpetaja kogeb võrdluse abil oma headust. Õpetajad ise leidsid, et julgem on minna õpirändesse koos kolleegiga, eriti kui koos lähevad palju reisinud ja vähe või üldse mitte reisinud õpetaja, aga lisaks saab juba õpirände ajal arutada, mida ja kuidas nähtust saab oma koolis kasutama hakata.

Õpirände ja strateegiliste koostööprojektide kaudu saab kool suurendada **avatust**: eemärgiks ongi sageli vastastikuste sidemete loomine. Dokumentide ristanalüüsi tulemusena selgus, et kui küsimus, **kuidas** loodud kontakti või kogemust pärast õpirännet kasutada/rakendada, pole planeerimise ajal detailselt läbi mõeldud, siis õpirändest tagasi tülles pole sellega enam aega tegeleda.

Aruannetest paistab välja, et **õpikogemuse jagamine** tähendab enamasti mõnda seminari, teabejagamiskeskonda üles laaditud materjali või blogikirjutist. Kui aga projekti taotluses on läbi mõeldud, mida täpselt arendada soovitakse, siis on see ka lõppraportis kirjas. **Kuidas** (*õpirände tulemusi rakendatakse*) küsimus jääb siiski valdavalt vastamata. Võib olla, et sisuline töö lihtsalt ei kajastu aruandes, kuid tõenäolisem on, et *kuidas* (*rakendatakse või muudetakse olemasolevat praktikat*) küsimus jääbki rohkem õpirändes käinute endi tasapisi tehtavaks tööks. Kui tulemus on läbi mõeldud ja arutatud, siis tuleb see ka aruande sõnastusest välja. Lisaks, kui aruanded oleksid mitte *projekti aruanded*, vaid nende eesmärk oleks teavitada, millise kompetentsi on üks või teine haridusasutus seoses õpirändega n.ö. maale toonud, võiks jagatud kogemustest ja sidemetest olla lisaks õpirändes käinutele kasu ka teistele Eesti koolidele.

Aastad 2014 kuni 2019 on olnud Erasmus+ projektis oluline õppimise aeg ning läbiviidud küsitlused näitasid, et koolid ja õpetajad on õpirändega valdavalt rahul. Järgmise rahastusvooru jaoks on vajalik teha samm edasi, et Erasmus+ täiendõppe raha saaks efektiivselt Eesti hariduse edendamiseks kulutatud. Esmalt: mida enam tuleb taotlejate ringi väheste väliskontaktidega koole, seda enam kasvab Eesti haridussüsteemi **avatus** tervikuna. Teiseks, arengukava on vaja "tõlkida" n.ö. visioonist igapäevaste probleemide tasandile. Erasmus+ projektid ei tohiks olla koolile veel üks aeganõudev lisakohustus, vaid stiimul, mis sunnib kõigepealt küsima, **kus** on koolil suured mured ja mis võimaldab nende **murede lahendamiseks** raha taotleda. Kolmandaks, tulemus, et õpiränne "paneab õpetajal silmad särama" on oluline, kuid siiski lisatulemus. Peamine tulemus peaks olema ikka **õppimine** ja sellest tulenev kvalifikatsiooni tõus, milleks on vaja, et õpetajal oleks siht ja kõrge motivatsioon **õpirändes** eeskätt õppida.

I Õpirände teoreetiline taust

Alates 1998.a on üldhariduskoolide töötajatel olnud võimalik osaleda rahvusvahelises õpirändes. 2014. aastal oli 3,6% kõigist õpetajatest saanud võimaluse osaleda õpirändes. Kuigi õpirändest saadud kasu õpetajatele ja õpilastele on põhjalikult uuritud (nt Enders & Teichler, 2005; Engel, 2012; Kirpitchenko, 2015; Maiworm, 2001; Rizvi, 2011;), ei ole siiani selge, millised tegurid mõjutavad õpirände efektiivsust. 2014. a muutus ka Erasmus+ programmi fookus: individuaalse õpetaja asemel taotles nüüd õpirännet kool. **Muutus tõi esile vajaduse seostada kooli areng ja õpetajate individuaalsed vajadused.** Seega on enne õpirändesse minekut vajalik koolis kokku leppida, millisele konkreetsele kooli vajadusele aitab õpiränne lahendust leida. Seega, **ühise vajaduse** leidmiseks ja konkreetse õpirände eesmärgi sõnastamiseks on vajalik töötajate vaheline suhtlus.

Õpirändega ei saa lahendada kõiki kooli arenguvajadusi, seetõttu on oluline välja selgitada, milline on see teadmus, mille saamiseks on antud hetkel kõige tõhusam rahvusvaheline õppimisvõimalus. Millised on kõige tõhusamad õppimisviisid: kursustel osalemine; osalemine kursustel, kus on võimalus tutvuda ka välisriigi haridusasutustega; töövarjuks olemise võimalus; ise õpetamine? Millised on need õpetajad või see õpetaja, kes võiksid vajaliku teadmuse n.ö. koju tuua. Õpetaja kultuurilise kogemuse laindamine on väga oluline lisaväärtus, kuid see ei saa olla peamine eesmärk.

Need koolid ja lasteaiad, kus on planeerimise etapis on võetud aega, pidamaks dialoogi juhtkonna (sh projektijuhi) ja õpetajate vahel, eristuvad heas mõttes, kuivõrd õpetajad teavad õpirändesse minnes, millist osa õpitust või kogetust nad saavad kasutada ja kuidas kolleegidega jagada. Õpirändes õpitut ja kogetut on vaja enamasti kohandada õpetaja enda ja kooli vajadustest lähtuvaks praktikaks, selline adaptatsiooni protsess on edukas kui see algab juba õpirände ajal.

Paljudel koolidel tuleb otsustada: kas õpirändesse on kasulikum saata rände osas motiveeritud õpetajad; need, kellel on selle kooli antud arengufaasis võtmepositsioon või need, kes ise väga minna ei taha, kuid kelle puhul on rahvusvaheline kogemus hädavajalik?

Nii nagu on erinev koolide kontekst: suurus, asukoht ja asukohast tulenevad sotsiaalsed ja/või kultuurilised eripärad, traditsioonid (nt Harris & Hopkins, 1999; Stoll, Wikeley & Reezgit, 2002; Wikley, Stoll, Murillo & De Jong, 2005), on erinev ka koolide arenguteekond (nt stabiilne, paranev, halvenev; nt Hallinger & Heck, 2011). Koolide lähtepunkt õpirände projektiga seoses on eriev: mõnel koolil puudub igasugune õpirändekogemus (ja/või kooli arendustöö kogemus), samas kui teistel on pikk rahvusvaheline koostöö (ja/või kooli arendustöö) ja õppimise kogemus; mõnel

koolil on konkreetne või kitsas arengufookus (nt konkreetse erivajadusega õpilane, kakskeelne või õuesõpe), teisel lai arengufookus (nt motiveeritud õpilased, IKT), mida ei saa lahendada lühikese aja ja vaid õpirände abiga.

Kooli arenguteekond on diakrooniline – eelnevad õppimiskogemused toetava järgneva, st õpitakse saadud kogemustest, samuti leitakse aegapidi sobivate partnerite võrgustik. Seetõttu saame täna tõdeda, et Eestis on pikaajalise rahvusvahelise kogemusega koolid, kus on enam kui pooled õpetajad osalenud rahvusvahelises õppes ja koolid, kus õpirände projekte pole taotletud, kus rahvusvaheline kogemus on väike.

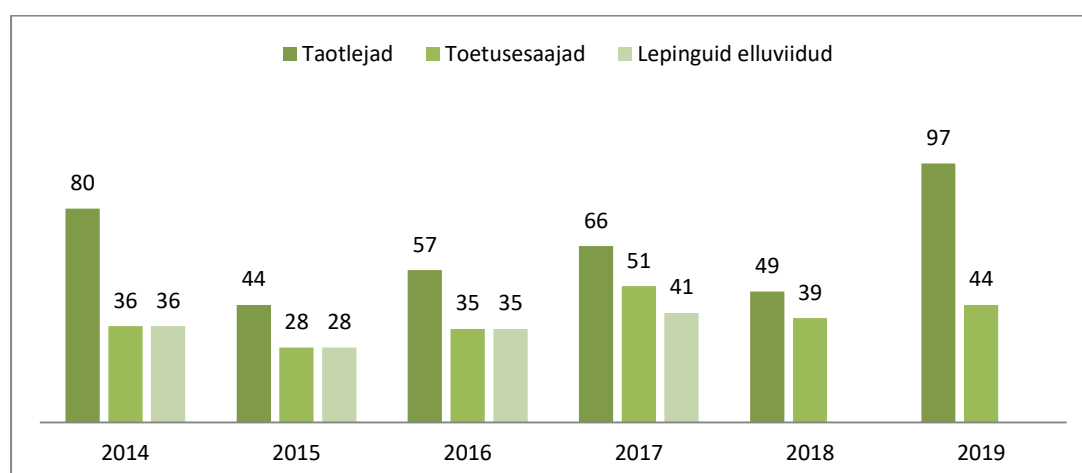
Õpirände abil õppimist toetab ka kooli üldine avatus. *Avatust* võib defineerida kui suundumust teatud väärtuste kujundamiseks (nt Freire, 1998). Avatuse mõiste kooli arengu kontekstis on seotud kindlate tegevustega: koostööne juhtimine, koostööne, vaba mõtete ja arvamuste väljendamine, avatus kriitikale ja ühine hindamine (Peters & Roberts, 2012). Õpirände analüüsimiseks oleme kasutanud Lundgren'i ja Westlund'i (2017) avatuse taksonoomiat, mis koosneb neljast omadusest: (1) ligipääs erinevatele ressurssidele (nt õpirändes osalemise võimalus); (2) läbipaistvus ehk avatud kommunikatsioon ja info kättesaadavus (nt info kättesaadavus õpirände võimaluste kohta nii koolis sees kui kooliväliste partneritele); (3) osalemine, mis on seotud nii osalemiseks vajaliku info ja ressursside kättesaadavusega, kui ka osalejate isikliku motivatsiooniga; (4) jagamine ehk kolleegidevaheline koostöö teadmiste, info ja kultuuri jagamisel.

Ühelt poolt õpirändes osalemine toetab avatust, teisalt võib aga öelda, et kõik neli *avatust* määravad omadused ennustavad õpirände projekti edukust.

II Õpiränne numbrites

2.1. Erasmus+ üldhariduse taotlejad ja toetusesaajad Eestis

Erasmus+ üldhariduse valdkonna õpirändeprojektid võimaldavad üldhariduskoolidel ja lasteaedadel taotleda rahastust õpiränneteks, et minna välisriiki (täienduskoolitus) kursusele, konverentsile, töövarjuks või õpetama – kõike seda 2 päevaks kuni 2 kuuks. Erasmus+ kuue taotlusvooru (2014-2019) põhjal on esitatud üldhariduses Euroopa-siseseks õpirändeks 225 erineva asutuse poolt 393 taotlust, mille maht kokku on olnud ligikaudu kuus miljonit eurot. **Toetusesaajate seas on 137 asutust**, kellele on eraldatud kokku **3,1 miljonit eurot** 233 õpirändeprojekti raames. Ülevaade Erasmus+ õpirändeprojektide taotlustest ja saadud toetustest on toodud joonisel 1.

Joonis 1. Üldhariduse õpirände taotlejad ja toetusesaajad 2014-2019 (2-aastaste lepingute puhul peab arvestama, et alates 2017. aastast on elluviidud lepingute andmed esialgsed)

Eestis on toetuse saanud 59% taotletud õpirändeprojektidest (taotlemise edukus), samas kui Euroopa keskmine on tunduvalt madalam - 34%. Õpirändeprojekti **keskmine toetussumma on olnud 13 348 eurot** ning projekti keskmine kestus 16,4 kuud (Euroopas vastavalt 20 647 eurot ja 17,8 kuud). Kõige väiksem toetussumma õppeasutusele on olnud 1 220 eurot (2016. a käis õpirändes üks töötaja) ning kõige suurem 103 369 eurot (aastatel 2014-2019. a on õpirändes käinud 59 kooli töötajat).

Tabel 1. Erasmus+ õpirände taotluse esitanud ja toetuse saanud koolide arv (%) võrrelduna Eesti koolide koguarvuga

Aasta	Koole kokku	Taotluste arv	%	Toetuse arv	%
2014	529	80	15%	36	6,5%
2015	519	44	8,4%	28	5,0%
2016	520	57	10,9%	35	6,7%
2017	516	66	12,8%	51	9,8%
2018	518	49	9,5%	39	7,5%

Üldhariduse valdkonnas on taotletud õpirändelähetusi kokku 3280 töötajale, kellest **toetuse on saanud 1447 inimest** (taotletud õpirännetest 44%, Euroopa keskmine 27%).

Õpirände taotlejate seas on ülekaalus need koolid, kes on õpirännet taotlenud vaid korra (129 kooli) (Tabel 2). Kõigis kuues taotlusvoorus on õpirändeks toetust küsinud vaid kolm kooli, viies taotlusvoorus kaheksa kooli. Ehk vaid väike arv koole on järjepidevalt kasutanud võimalust kooli arendamiseks Erasmus+ õpirände ressursside kaasabil. Toetusesaajatest moodustavad **77% üldhariduskoolid, 16% lasteaiad** ning ülejäänud 7% seas on huvikoolid, huvihariduskeskused, omavalitsused, kutsekoolid jt. Kuue aasta jooksul on **Eestis osalenud Erasmus+ õpirändes 20% kõikidest üldhariduskoolidest.**

Tabel 2. Erasmus+ õpirände taotluste esitamise kordade arv

Asutuste arv	1 kord	2 korda	3 korda	4 korda	5 korda	6 korda
Taotlejad	129	55	24	6	8	3
Toetusesaajad	83	30	12	6	6	

Järgnevas tabelis (Tabel 3) on esitatud kokkuvõtte Erasmus+ üldhariduse õpirände (KA1) ja strateegilise koostöö (KA2) taotlustest ja toetusesaajatest maakondade lõikes aastatel 2014-2019. Lisatud on ka üldhariduskoolide ja lasteaedade arv vastavas maakonnas ning eraldi on välja toodud suuremad linnad (Tallinn, Tartu, Pärnu ja Narva).

Tabelis 3 toodud andmete põhjal on näha, mõlema meetme (KA1 ja KA2) taotlejaid on olnud kõikidest maakondadest, kui regionaalselt on nii taotlejate kui toetusesaajate jagunemine ebaühtlane. **Eestis on 30 kooli, kes on osalemas mõlemas Erasmus+ tegevuses** ehk neil on toetus töötajate õpiränneteks ja koordineerivad strateegilist koostööprojekti.

Tabel 3. Erasmus+ üldhariduse õpirände (KA1) ja strateegilise koostöö (KA2) taotlused ja toetusesaajad ning eraldatud toetussummad maakondade lõikes 2014-2019.

Piirkond	Üldhariduse õpirändeprojektid (KA1)					Üldhariduse strateegilised koostööprojektid (KA2)					Üldharidus koole 2017/18	Alusharidus asutusi 2017/18	KA1 toetusesaajate asutuste % üldhariduskoolidest vastavas maakonnas	KA2 toetusesaajate asutuste % üldhariduskoolidest vastavas maakonnas
	taotluste arv	toetuste arv	toetuse saanud asutuste arv	toetussumma	projektide edukus taotlemisel	taotluste arv	toetuste arv	toetuse saanud asutuste arv	toetussumma	projektide edukus taotlemisel				
HARJUMAA	186	117	63	1 718 383 €	63%	62	28	21	3 236 834 €	45%	147	219	43%	14%
TALLINNA linn	110	70	38		64%	49	20	16		41%				
HIIUMAA	1			- €	0%	1	1	1	232 574 €	100%	7	5	0%	14%
IDA - VIRUMAA	33	17	12	229 614 €	52%	21	12	11	1 326 335 €	57%	41	52	29%	27%
NARVA linn	11	6	5		55%	10	6	6		60%				
JÕGEVAMAA	10	5	3	57 284 €	50%	2	1	1	119 430 €	50%	23	24	13%	4%
JÄRVAMAA	4	1	1	10 176 €	25%	7	3	3	257 850 €	43%	22	17	5%	14%
LÄÄNEMAA	5	2	2	21 730 €	40%	3	3	3	341 435 €	100%	18	16	11%	17%
LÄÄNE-VIRUMAA	12	6	5	58 688 €	50%	2	1	1	132 955 €	50%	35	31	14%	3%
PÕLVAMAA	16	13	7	177 221 €	81%	2	1	1	116 901 €	50%	16	15	44%	6%
PÄRNUMAA	41	29	16	292 163 €	71%	17	12	9	1 477 128 €	71%	45	49	36%	20%
PÄRNU linn	25	15	9		60%	8	6	5		75%				
RAPLAMAA	4	2	2	15 737 €	50%	7	1	1	120 926 €	14%	21	26	10%	5%
SAAREMAA	8	6	3	53 594 €	75%	10	6	3	825 365 €	60%	21	21	14%	14%
TARTUMAA	49	26	16	392 673 €	53%	23	12	8	1 646 243 €	52%	62	80	26%	13%
TARTU linn	37	18	10		49%	17	7	6		41%				
VALGAMAA	6	2	2	23 905 €	33%	1	1	1	101 720 €	100%	19	19	11%	5%
VILJANDIMAA	6	1	1	8 039 €	17%	2			- €	0%	30	31	3%	0%
VÖRUMAA	12	5	4	54 380 €	42%	6	3	2	238 970 €	50%	26	23	15%	8%
KOKKU	393	233	137	3 113 587 €	59%	166	85	66	10 174 666 €	51%	533	628	26%	12%

Eestis tervikuna on toetuse saanud 59% õpirändetaotlustest. Toetuste saanud taotluse põhjal (nn edukus) on õpirände edukamad maakonnad Põlvamaa (edukus 81%), Saaremaa (75%) ja Pärnumaa (71%). Erasmus+ õpirändetoetuse saajaid ei ole seni Hiiumaal ja vaid üks asutus on toetuse saanud nii Järva- kui Viljandimaal.

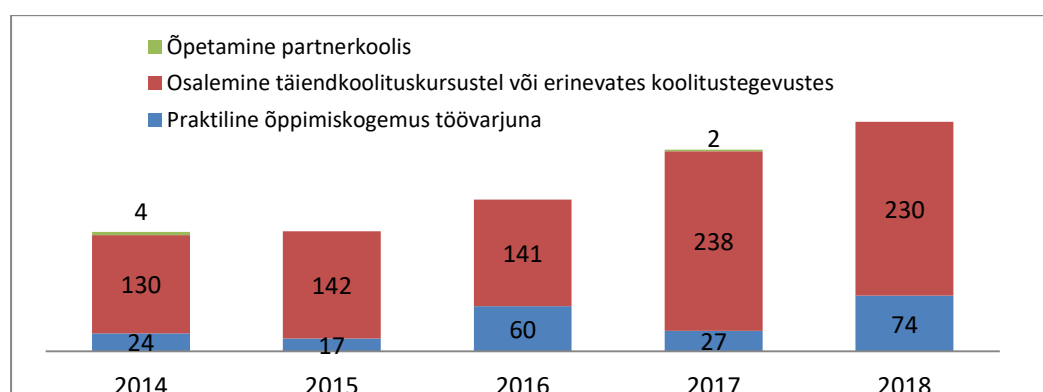
Strateegilise koostööprojekti taotlustest enam kui pooled (51%) on saanud toetuse, kuid seni ei ole toetusesaajaid (projekti koordinaatoreid) Viljandimaal ning vaid ühel projekti koordinaatoril on toetus kuues maakonnas: Hiiumaa-, Jõgeva-, Lääne-Viru-, Põlva-, Rapla- ja Valgamaal. Edukamate koostööprojektide toetuse saajate seas paistavad silma Pärnu linn (edukus 75%) ja Pärnumaa tervikuna (71%), Saaremaa (60%), Narva linn (60%) ja Ida-Virumaa tervikuna (57%).

Üldhariduse valdkond on saanud Erasmus+ Eesti koostööprojektide toetussummade eelarvest pea poole (49%) ning kõige populaarsemad on olnud koolidevahelised koostööprojektid. Üldhariduse 10 miljoni euro suurune koostööprojektide eelarve läheb partnerite vahel jagamisele vastavalt projekti eesmärkidele ja tegevuskavale. Eestis on koostööprojekte koorineerimas ka lasteaiad, hariduse valdkonnas tegutsevad mittetulundusühingud, liidud, osühingud, teaduskeskused jne. Väga paljud koolid on osalemas rahvusvahelistes koostööprojektides partnerina.

2.2. Üldhariduse õpiränduri profiil

Õpiränne Eestist välja

Erasmus+ õpirändes osalenud Eesti üldharidusetöötajatest on õppimisviisina välismaal eelistanud osalemist **täiendkoolituskursusel või erinevates koolitustegevustest - 81%, praktilise õppikogemuse töövarjuna on valinud 19%** õpiränduritest ning **ise on käinud õpetamas partnerkoolis vaid 1%** (Joonis 2). Meie osalejate lähetuse iseloom erineb veidi Euroopa tervikpildist, kus on mõnevõrra kõrgem õpetama suundujate osakaal, vastavalt 3%, aga samas väiksem töövarjude osakaal, vastavalt 16%. Järgnev joonis allab ülevaate üldhariduse õpirännete iseloomust aastate lõikes.

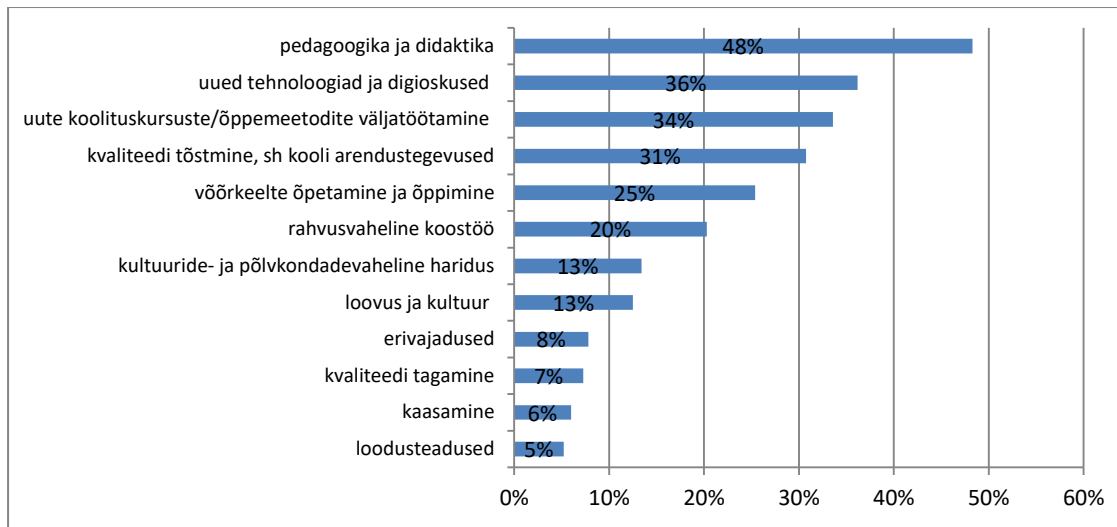

Joonis 2. Õpirändes osalenud Eesti üldharidustöötajate õppimisviisid 2014-2018 (1089 sõlmitud õpirändlepingu põhjal)

Eesti õpirändes osalejate (1089 lepingu põhjal) **keskmine vanus on 43,3 aastat**, 90% on naised ja 10% mehed. Töötajatest 97,8% on Eesti kodanikud ning 0,85% Vene Föderatsiooni kodanikud. **Lähetuse keskmine pikkus on 6,7 päeva** ja **keskmine toetus õpirändurile on 1 660 eurot**. Euroopas on õpirändes osalenud töötajate (122 923 lepingu põhjal) keskmine vanus 43,9 aastat, osalejatest 75% on naised ja 25% mehed. Lähetuse keskmine pikkus on 7,2 päeva ning keskmine toetus on 1 622 eurot.

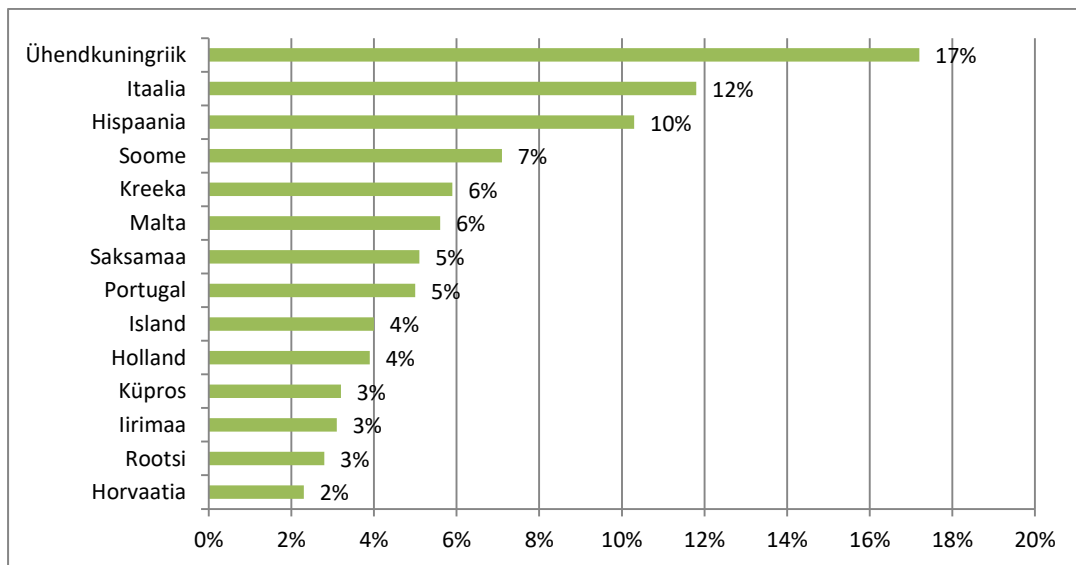
Euroopas on õpirändeprojektide kõige populaarsemad teemad (17 853 projekti) võõrkeelte õppimine ja õpetamine (48%), uute koolituskursuste/õppemeetodite väljatöötamine (34%), uued tehnoloogiad ja digioskused (31%) ning pedagoogika ja didaktika (27%).

Järgnev joonis annab ülevaate Eesti õpirändeprojektide seas eelistatud **teemavaldkondadest** (Joonis 3), esireas on pedagoogika ja didaktika (48%), uued tehnoloogiad ja digioskused (36%), uute koolituskursuste/õppemeetodite väljatöötamine (34%) jt.

Joonis 3. Eesti õpirändeprojektide eelistatud temavaldkonnad

Eesti õpiränduritest (sõlmitud lepingute alusel 1089 õpirännet) 17% on **valinud sihtriigiks Ühendkuningriigi, 12% Itaalia, 10% Hispaania**, 7% Soome, 6%, Kreeka 6% Malta, 5% Saksamaa ja 5% Portugali (Joonis 4). Euroopas tervikuna (122 923 õpirände alusel) suundub peaaegu kolmandik õpiränduritest Ühendkuningriiki - 23%, järgneb Hispaania - 11%, Itaalia - 10%, Iirimaa - 6%, Malta - 6% ja Soome - 6%.

Joonis 4. Eesti üldharidustöötajate (n=1089) eelistatumad sihtriigid Euroopas

Erasmus+ osalemisaktiivsus näitab, et Eestis on pikaajalise rahvusvahelise kogemusega koolid, kus enam kui pooled õpetajad on osalenud rahvusvahelises õpirändes ja koolid, kus õpirändeprojektide rahastamist pole taotletud, mistõttu võib arvata, et nende rahvusvaheline kogemus on üldiselt väike.

Tabel 4. Kõige aktiivsemad Erasmus+õpirände toetuse taotlejad ja saajad aastatel 2014-2019

Kool	Esitanud taotlusi	Saanud toetusi
Tallinna Nõmme Põhikool	6	4
Pärnu Raeküla Kool	6	3
Viimsi Keskkool	5	5
Audentese Koolide Sihtasutus	5	4
Kuusalu Keskkool	5	4
Merivälja Kool	5	4
Sakala Eragümnaasium	5	4
Surju Põhikool	5	4
Tabasalu Ühisgümnaasium	5	4
Tallinna 21. Kool	5	4

Tabel 5. Eesti üldhariduskoolid, kes on lähetanud kõige rohkem õpirändureid Erasmus+ toel aastatel 2014-2019 (1089 lepingu põhjal)

Aktiivsed õpirändurite lähetajad	Töötajate arv	Osakaal kõikidest õpiränduritest
Viimsi Keskkool	60	5,6%
Audentese Koolide Sihtasutus	41	3,9%
Tallinna Nõmme Põhikool	41	3,9%
Tabasalu Ühisgümnaasium	36	3,4%
Koidula Gümnaasium	33	3,1%
Kuusalu Keskkool	30	2,8%
Gustav Adolphi Gümnaasium	30	2,8%
Johannese Kool ja Lasteaed Rosmal	26	2,4%
Tallinna Kuristiku Gümnaasium	26	2,4%
Tallinna 21. Kool	24	2,3%
Tartu Tamme Gümnaasium	23	2,2%
Merivälja Kool	22	2,1%
MLA Viimsi Lasteaiad	22	2,1%
Narva Vanalinna Riigikool	22	2,1%
Jüri Gümnaasium	21	2,0%
Hugo Treffneri Gümnaasium	19	1,8%
Vääna Mõisakool	19	1,8%
Surju Põhikool	18	1,7%

Järgnevas tabelis on toodud pingerida nendest koolidest, kus Erasmus+ õpirändes on osalenud **vähemalt 25% asutuse töötajatest** (Tabel 6). Statistika põhjal on Eestis kolm kooli (Vääna Mõisakool, Johannese Kool ja Lasteaed Rosmal ning Surju Põhikool), kus õpirändes on osalenud kõik töötajad (Erasmus+ õpirändurite osakaal töötajatest on vastavalt 161%, 153% ja 117%). Seniste näitajate alusel on Eesti neljateist üldhariduskooli, kus on Erasmus+ õpirändes osalenud rohkem kui pooled töötajatest.

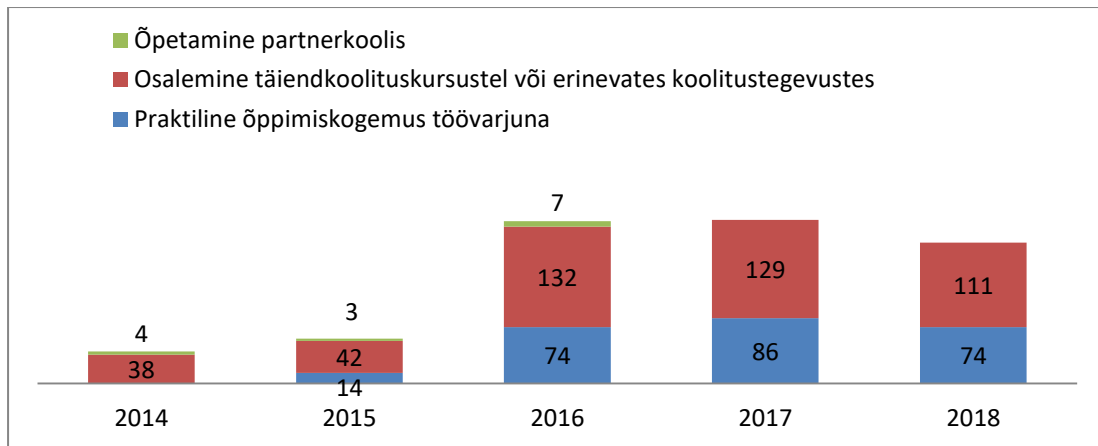
Tabel 6. Kõige aktiivsemad üldhariduskoolid, kus vähemalt üks neljandik või enam töötajatest on käinud Erasmus+ programmi toel õpirändes aastatel 2014-2018

Õpirändes osalevad koolid	Õpetajate keskmine arv aastatel 2014-2018	Õpirändurite arv (n=1089)	Õpirändurite osakaal kõikidest töötajatest
Vääna Mõisakool	12	19	161%
Johannese Kool ja Lasteaed Rosmal	17	26	153%
Surju Põhikool	15	18	117%
Tallinna Nõmme Põhikool	42	41	98%
Koidula Gümnaasium	41	33	80%
Roosi Kool	8	6	79%
Tartu Rahvusvaheline Kool	12	9	76%
Merivälja Kool	35	22	62%
Audentese Koolide Sihtasutus	67	41	61%
Kuusalu Keskkool	52	30	58%
Ahtme Kool	19	11	57%
Viimsi Kool	112	60	54%
Tartu Tamme Gümnaasium	43	23	53%
Narva Vanalinna Riigikool	42	22	52%
Hugo Treffneri Gümnaasium	39	19	49%
Tallinna Kuristiku Gümnaasium	59	26	44%
Tabasalu Ühisgümnaasium	81	36	44%
Gustav Adolphi Gümnaasium	77	30	39%
MLA Viimsi Lasteaiad	66	22	33%
Tallinna 21. Kool	84	21	25%
Käo Põhikool	12	3	25%

Eestisse tulnud õpiränne

Eestisse on tulnud 206 Erasmus+ õpirändeprojekti raames 710 üldharidustöötajat, kellest **64% on osalenud täiendkoolituskursustel või erinevates koolitustegevustes 35% on tulnud praktilist õppimiskogemust saama töövarjuna ning 1% õpetama partnerkooli** (Joonis 5). Õpirändurite keskmine vanus on **44,3 aastat**, neist 66% on naised ja 34% mehed.

Päritolu järgi on töötajatest 15% Belgiast, 15% Saksamaalt, 9% Türgist, 7% Hispaaniast, 7% Prantusmaalt, 6% Soomest, 5% Leedust, 4% Itaaliast, 4% Austriast ja 4% Kreekast. Eestisse tulnud õpirändurite keskmine lähetus on **5,9 päeva** ning keskmine toetussumma **1 060 eurot**.

Joonis 5. Eestisse tulnud üldharidustöötajate õpimisviisid 2014-2018 (n=710)

Eestisse tulnud õpirändureid on võõrustanud 101 erinevat asutust. Järgnev tabel annab ülevaate Eesti üldhariduskoolidest ja lasteaedadest, kes on võõrustanud **kõige rohkem** Eestisse sissetulnud Erasmus+ õpirändureid (Tabel 7).

Sissetulnute seas on ka 14 õpetajat, kes on õpetanud Eesti koolis. Sellised koolid asuvad üle Eesti, täpsemalt Toilas, Elvas, Antslas, Võrus, Pärnu-Jaagupis, Pärnus ja Viimsis.

Tabel 7. Enim Erasmus+ õpirändureid võõrustanud Eesti üldhariduskoolid (n=710)

Vastuvõtnud kool	Eestisse tulnud õpirändurite arv	Osakaal Eestisse tulnud õpiränduritest
Pühajärve Põhikool	20	3%
Porkuni Kool	12	2%
Võru Kreutzwaldi Kool	11	2%
Käo Põhikool	10	1%
Gustav Adolphi Gümnaasium	9	1%
Sütevaka Gümnaasium	9	1%
Tallinna Saksa Gümnaasium	9	1%
Kadrioru Saksa Gümnaasium	8	1%
Paikuse Põhikool	8	1%
Pelgulinna Gümnaasium	8	1%
Tallinna Kadaka Lasteaed	8	1%
Tartu Erakool	8	1%

III Uuringus osalenud koolid

Intervjuud kooli juhtkonna ja õpetajatega viidi läbi kahes osas: esimene uuring 2016. aastal ja teine 2019. aastal (25.01-14.02). Koolide kohta käiv info on võetud 2016 a. seisuga, mil esimene uuring läbi viidi või 2019. a seisuga, mil teine uuring läbi viidi. Eduloona osalesid esimeses uuringu etapis 2016. a neli kooli: Vääna Mõisakool, Viimsi Kool, Ahtme Kool ja Tallinna Pae Gümnaasium, intervjuudes arutati 2014. a õpirände kogemust. Teises uuringu etapis 2019 a osalesid kolm kooli: Gustav Adolfi Gümnaasium, Tartu Rahvusvaheline Kool, intervjuudes keskenduti 2015. a õpirände kogemusele.

Intervjuud viidi läbi erineva asukohaga koolides: Eesti suurima õpilaste arvuga koolis (2016. a seisuga), Tallinna pika ajaloo ja suures linnakoolis ning kakskeelses koolis, suuruselt teises Eesti linnas asuvas koolis, väikses erivajadustega koolis ning ühes ajaloolises hoones asuvas linnalähedases maakoolis. Ühes koolis viidi intervjuu läbi mõlemal aastal.

Veebiküsitluse valim. 2014.-2015.a õpirändes osalenud Eesti koolidest vastas uuringu I etapis, 2016.aastal küsimustikule 112 õpirändes osalenud õpetajat 23 koolist. Neist 94 olid osalenud mõnel kursusel, 16 olid olnud töövarjuks väliskolleegile ja 2 olid käinud õpetamas. Lisaks vastas 2016.aastal küsimustikule 175 õpirändes mitte-osalenud õpetajat 20 koolist, 466 15-19aastast õpilast 19 koolist ning 222 lapsevanemat 19 koolist.

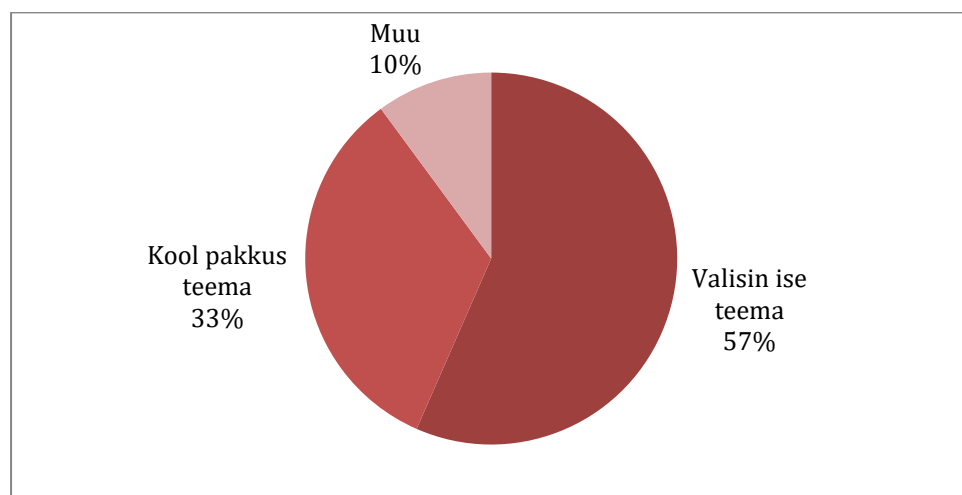
Uuringu II etapis 2019. aastal viidi kordusuuring läbi vaid õpirändes osalenud õpetajate hulgas. Kokku täitis uuringu teises etapis küsimustiku 99 õpirändes osalenut 23 koolist. Küsitlusuuring viidi sama metoodikaga läbi viies riigis, lisaks Eestile osalesid uuringus Leedu, Soome ja Poola koolid.

IV Õpirände-uuringu küsimustiku tulemused

4.1. Tegevused enne õpirännet

Õpirände teema valik

Ühe küsimustiku osana uuriti vastajate käest, kuidas toimus õpirände teema/arendatavate pädevuste valik. Enamik õpirändes osalenud õpetajatest, 57% vastas, et valisid õpirände teema ise ning 33% pakkus teema kool (Joonis 6).

Joonis 6. Õpirände teema valik (uuringu II etapp 2019, n=99)

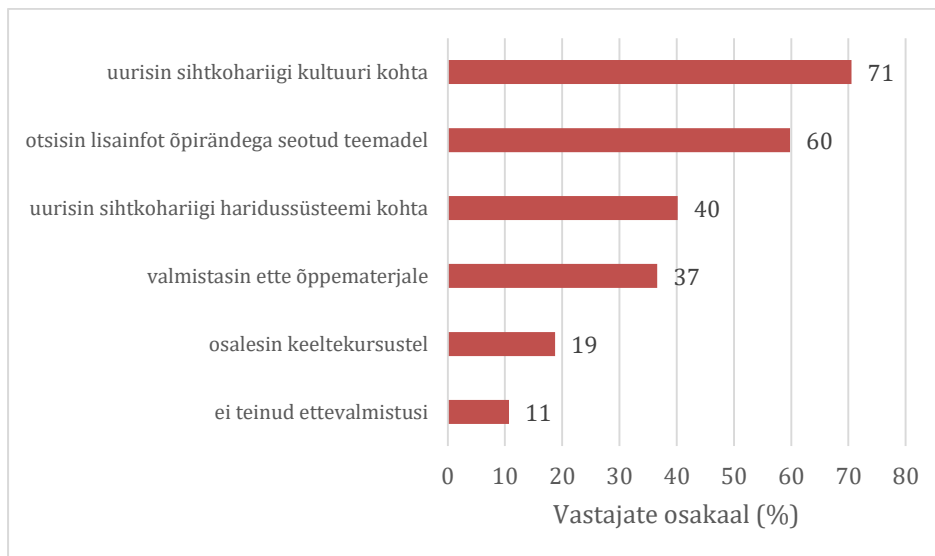
Valiku *muu* all töid vastajad muuhulgas välja järgnevad variandid:

- Teema valisime koos kooli juhtkonnaga, lähtudes kooli arengukavast.
- Kool pakkus üldteema, sobiva koolituse valisin ise.
- Lähtusime teema valikul kooli eesmärkidest. Eesmärkide väljatöötamisel olid kaasatud nii kooli kollektiiv kui õpilased, vanemad, kohalik omavalitsus ja kogukond.
- Otsustasime koos töökaaslastega, sh kooli direktor.
- Laiem teema oli kooli poolt määratud, kitsama teema valisin ise.
- Algselt registreerisin ühele koolitusele, kuid kuna kohad ei saanud täis, siis asendati see teise koolitusega.
- Teema valis projekti koordinaator
- Valisin teema projektis välja toodud teemade, prioriteetide ja arendusvaldkondade järgi.

Ettevalmistused õpirändeks

Küsitlusuuring näitas, et enamik eestivälisesse õpirändesse minevatest õpetajatest tegi eelnevalt ettevalmistusi (Joonis 7). Kõige enam valmistusid õpetajad õpirändeks, otsides infot sihtkohariigi kultuuri kohta (71% Eestis; 77% kõigis viies riigis keskmiselt) või õpirändega seotud teemadel (60% Eestis; 59% kõikides riikides). 11%

küsimustiku täitnud Eesti ning 7% teiste uuringus osalenud riikide õpetajatest ei teinud õpirändeks mingeid ettevalmistusi.

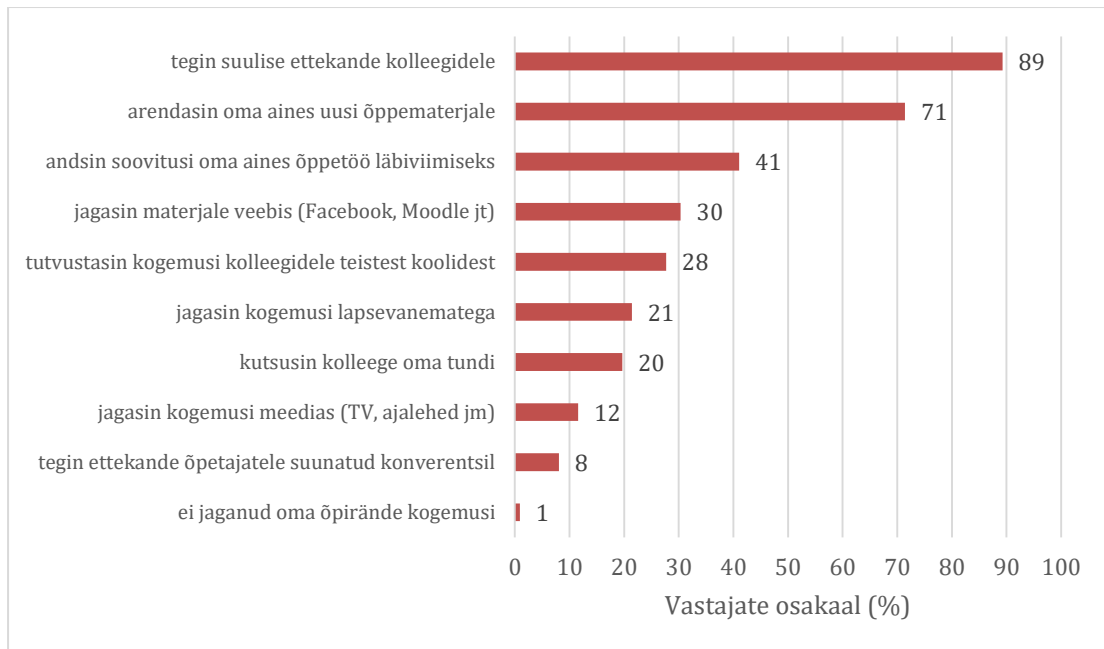
Joonis 7. Ettevalmistused õpirändeks (uuringu I etapp 2016, n=112)

Uuringu andmete analüüsil selgus, et õpirände edukus on olulisel määral seotud ettevalmistava tööga – õpetajad, kes valmistusid õpirändeks põhjalikumalt, hindasid kõrgemalt saavutatud eesmärke ning jäid oma õpirände kogemustega ka enam rahule.

4.2. Tegevused pärast õpirännet

Õpirände kogemuste jagamine

Uuringus osalenud õpetajatele esitati küsimusi ka selle kohta, kuidas õpirändes kogetut levitati (nii koolisiselt kui -väliselt) ja hiljem oma igapäevatoos rakendati. Tulemused näitasid, et õpirände kogemusi jagati Eestis kõige enam koolisiselt, enamasti suulise ettekandena kolleegidele (89% vastajatest; Joonis 8). Selline kogemuste jagamise viis oli ühtlasi kõige levinum ka teistes käesolevas uuringus osalenud riikides (riikide keskmine 86%; Damkuviené jt, 2017).

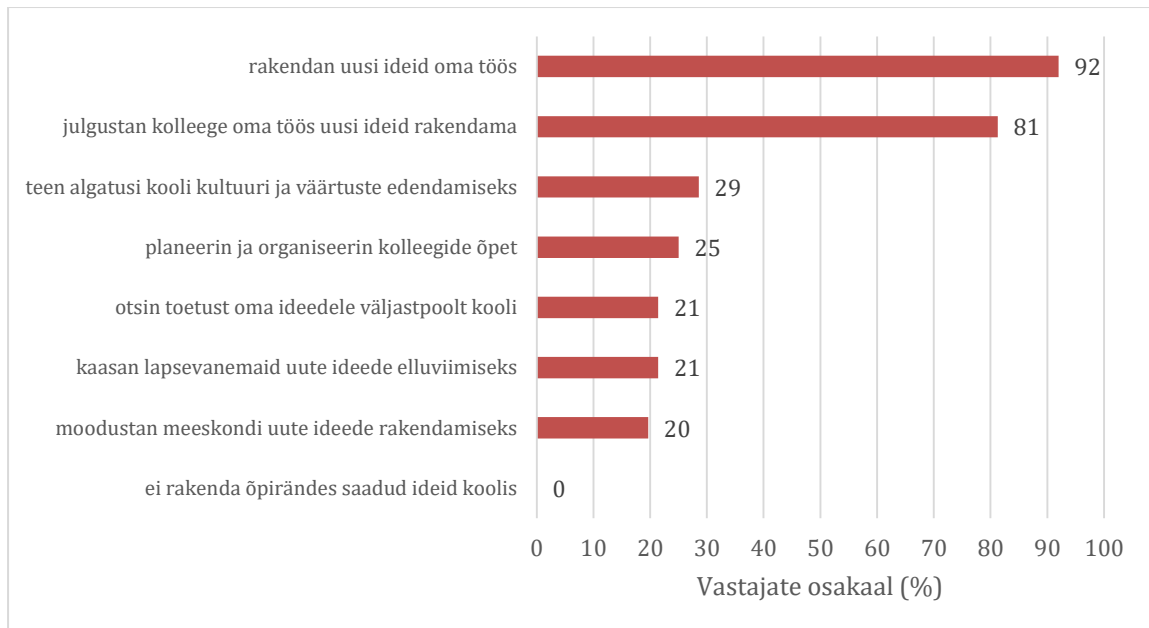
Joonis 8. Õpirändes saadud teadmiste ja kogemuste levitamise viisid (uuringu I etapp 2016, n=112)

Võrreldes teiste uuringus osalenud riikidega jagasid Eesti õpetajad harvem oma õpirände kogemusi kolleegidega, kutsudes neid oma tundi. Samuti jagati Eestis võrreldes teiste riikidega oma kogemusi vähem lastevanematega. Kui Eesti õpetajatest jagas neil viisidel oma õpirände kogemusi umbes viiendik vastajatest, siis näiteks Poola õpetajate hulgas olid vastavad osakaalud üle 60%.

Analüüsi käigus selgus, et õpirändes kogetu jagamise viisid on seotud õpetajate staažiga – kui lühema õpetamiskogemusega õpetajad tegid enam ettekandeid konverentsil, siis pikema staažiga õpetajad keskendusid enam kogemuste rakendamisele õppetöös, koostades uusi õppematerjale. Samuti on olulised varasemad õpirände kogemused – vähem tegelesid oma kogetu jagamisega õpetajad, kes käisid võõrsil õpirändes esmakordselt. Koolist väljapoole jagasid oma kogemusi aga enam õpetajad, kes osalesid õpirändes töövarjuna, sh suurimad erinevused olid oma kogetu meedias jagamise osas (35% töövarjudest vs 7% kursustel käinutest).

Uute ideede rakendamine

Enamik, 92% küsitlusele vastanutest väitsid, et rakendavad õpirändes saadud uusi ideid oma igapäevatöös ning 81% julgustavad ka oma kolleege uusi ideid rakendama (Joonis 9).

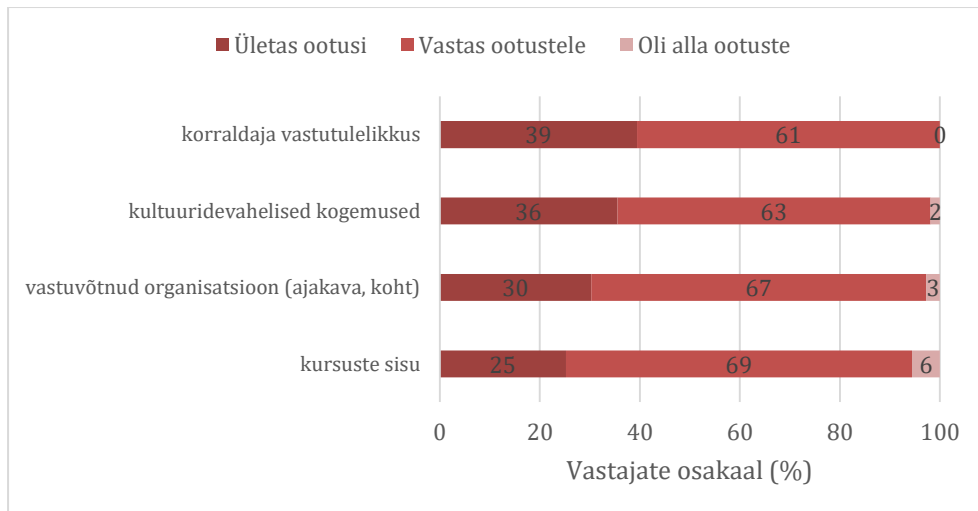
Joonis 9. Õpirändes saadud uute ideede rakendamise viisid (uuringu I etapp 2016, n=112)

Õpirändest saadud ideede rakendamisel oli taas oluline varasem kogemus – õpetajad, kes olid juba varem võõrsil õpirändes osalenud, rakendasid õpirändes kogetut oma töös sagedamini, sh organiseerisid sagedamini kolleegide õpet ja moodustasid meeskondi uute ideede elluviimiseks ning otsisid toetust ka väljastpoolt kooli.

4.3. Hinnang õpirände tulemuslikkusele

Rahulolu õpirändega

Küsimustiku tulemuste põhjal saab väita, et peaaegu kõik õpirändes osalenutest olid oma kogemusega rahul (Joonis 10). Siiski näitasid tulemused, et enam rahul olid õpetajad organisatoorse poolega ja kultuuriliste kogemustega ning kõige vähem rahul oldi kursuste sisuga. Nii Eesti kui teiste riikide õpetajate vastuste põhjal tuli välja, et kursuste kvaliteeti on taotlejatel keeruline hinnata ja kursuste kohta ei ole eelnevalt piisavalt informatsiooni. Mitmete kursuste kohta tõid osalejad erinevatest riikidest välja, et need on loodud raha teenimiseks ja on õpetajatele pigem turismireisiks (Damkuvienė jt, 2017).

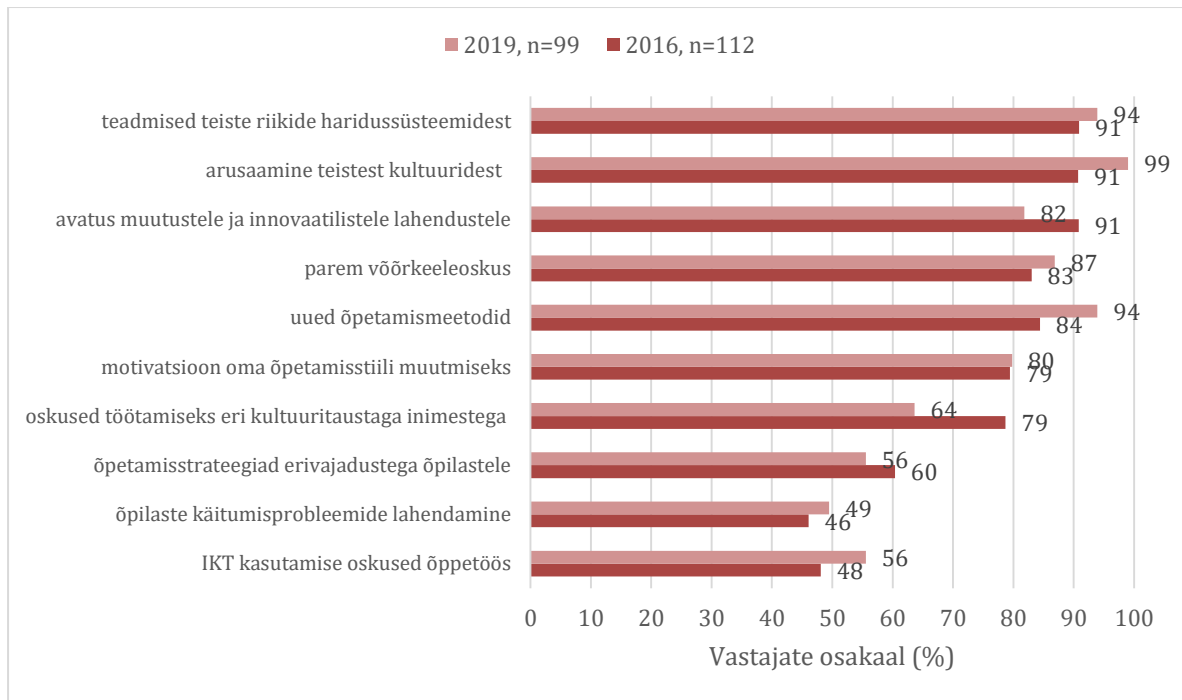
Joonis 10. Vastajate rahulolu õpirände kogemustega (uuringu I etapp 2016, n=112)

Kui võrrelda erinevat tüüpi õpirändes käinute üldist rahulolu oma õpirände kogemustega, selgub, et kõige enam on rahul töövarjuks või õpetamas käinud või kombineeritud vormis osalenud õpetajad (Damkuviené jt, 2017).

Isiklike eesmärkide saavutamine

Õpirändega saavutatud eesmärged ja võimalikke arendatud pädevusi hinnati sama meetodikaga nii vahetult pärast õpirännet, uuringu I etapis kui ka pikema aja möödumisel, uuringu II etapis (Joonis 11).

Tulemused näitasid, et kõige enam hindasid õpirändes osalenud õpetajad (u 90% vastajatest nii Eestis kui teistes riikides) kultuuridevahelise kogemuse omandamist – eelkõige paranesid teadmised teiste riikide haridussüsteemidest ning arusaamine teistest kultuuridest. Samuti leidsid õpetajad, et on pärast õpirännet muutustele enam avatud. Kultuuridevahelise kogemuse omandamist hindasid kõrgemalt just staažikamad õpetajad, kes on koolis töötanud vähemalt 15 aastat.

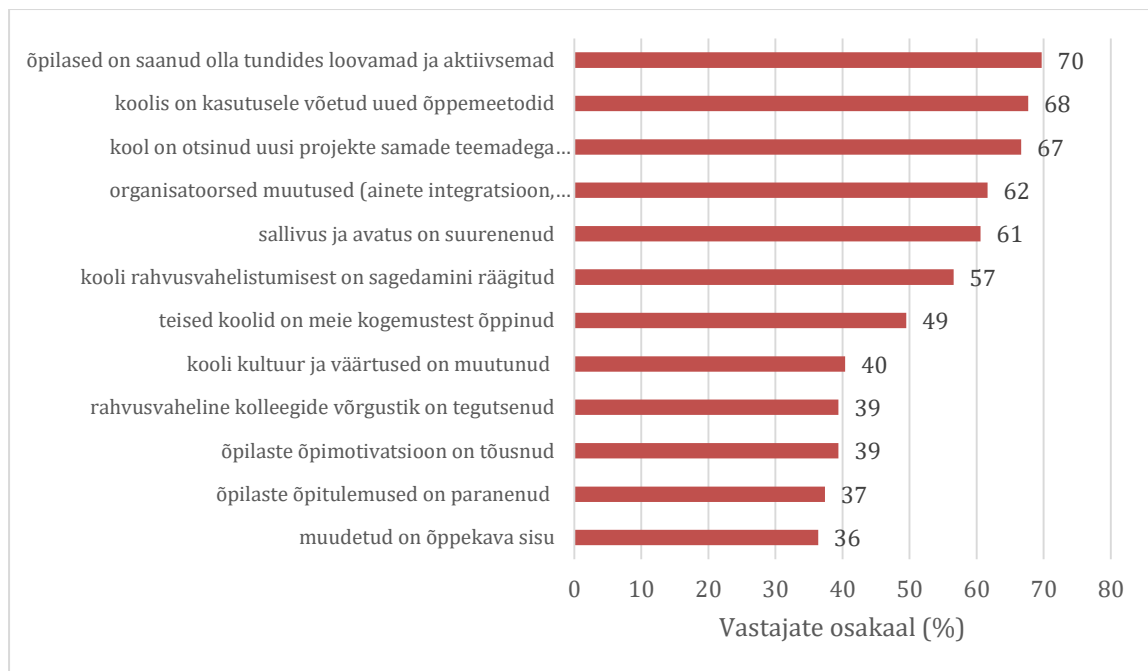

Joonis 11. Vastajate hinnangud õpirändega saavutatud eesmärkidele (uuringu I ja II etapp)

Ootuspäraselt hinnati madalamalt erinevate erialaste pädevuste arengut, mis on valitud rändeformaadile või kursuse teemale spetsiifilisemad. Võrreldes teiste uuringus osalenud riikidega hinnati Eestis oluliselt madalamalt IKT oskuste arengut (48% Eestis vs 60% kõikide riikide keskmine).

Koolis toimunud muutused

Küsimustiku täitnud õpetajatelt küsiti ka, kas ja millised muutused on õpirände järgselt koolis toimunud. Uuringu II etapi tulemuste põhjal saab välja tuua, et ligikaudu 70% vastajate hinnangul on õpirände järgselt koolis kasutusele võetud uued õppemeetodid ning õpilased on seeläbi saanud tundides olla loovamad ja aktiivsemad (Joonis 12). Positiivsena saab veel välja tuua, et enamiku vastajate hinnangul on õpirände teemadega koolis edasi tegeletud – 67% küsimustiku täitnute hinnangul on koolis aktiivselt otsitud uusi projekte samade teemadega edasi tegelemiseks.

Joonis 12. Vastajate hinnangud õpirände-järgsetele muutustele koolis (uuringu II etapp 2019, n=99)

V Ülevaade õpirände-uuringu eduloo koolidest

Kõik eduloo koolid leiavad, et projektides osalemine aitab tõsta kooli mainet ning on koolile tunnustuseks. Kolmes 2019. a uuritud koolis oli võrreldes 2016. a toimunud esimese uuringuga võrreldes suuremaid või väiksemaid muutusi kooli personalis – Gustav Adolfi Gümnaasiumis oli vahetunud terve kooli juhtkond: direktor, mõlemad õppejuhid ja ajutiselt ka arendusjuht (viibis lapsehoolduspuhkusel); Väana Mõisakoolis oli vahetunud kogu kooli juhtkond, nende hulgas ka direktor, kes oli ka õpirände koordinaator koolis ja lahkusid ka ligi pooled 2015. a õpirändes käinud õpetajad. Tartu Rahvusvahelises Koolis oli 2015. a õpirändes käinud õpetajatest alles kaks, kooli juht ei olnud vahetunud. Seega oli kõikide 2019. a uuringus osalenud koolide töötajaskonnas toimunud märkimisväärsed muutused, mis mõjutavad suuremal või vähemal määral õpirände tulemuste jätkusuutlikkust.

5.1. Väana Mõisakool

Väana Mõisakool on Harku vallas asuv 93 õpilasega 6-klassiline lasteaed-alkkool. Kool asub maapiirkonnas, renoveeritud mõisahoones, mida ümbritseb suur park. Kooli eripäraks on olnud mõisa ajaloo väärtustamine ning õuesõppe rakendamine. 2014. aastal taotleti esmakordselt õpirännet Erasmus+ projektist, varasem projektitaotlemise kogemus puudus ning 2015. a. taotleti Erasmus+ programmist õpirännet ka teist korda.

Enne esimese õpirände toimumist koolis erilist arendustegevust ei toimunud, aga iga projektiga on õpitud rännet paremini korraldama, nt koolituste läbiviimist, süsteemselt avatud tundide ja naaberkooliga töövarjuks käimise korraldamist.

Kooli tugevuseks on kooli väärtuste sidumine konkreetsete õpetajate huvide ja seejärel konkreetsete koolitusvõimalustega ehk siis projekti eesmärk kujuneb kahest komponendist kokku. Kaasatakse erinevate valdkondade võtmepersoone, kes erinevaid teemasid koolis eest veavad ja moodustavad nii kokku suure pildi. Õpirände projekt on aidanud muuta ka kooli eesmärgi selgemaks. Kooli juht käib välja õpirände mõtte, mida seejärel kogu kollektiiviga ühiselt arutatakse ja vajadusel ka kõrvale jäetakse, kui see ei sobi või ei jaksata ellu viia, et kujundada ühist ideed. Koolijuhil on seejuures innustamise, diskursuse märkamise ja positiivse suunamise ning mentori roll, kes aitab õpetajatel nende tegevust mõtestada. Edu on aidanud tagada ka põhjalik ettevalmistus, nt ettekannete, koolituste või kogemuste jagamiseks, seda harjutatakse eelnevalt turvalises keskkonnas ja vahel rollimängude abil. Nii püütakse ennetada ebaõnnestumisi. Õpirändes saadud kogemuste levitamisele ja rakendamisele aitab kindlasti kaasa hea meeskonnatöö olemasolu – soov üksteisega arvestada, aga ka ühine ja põhjalikult läbi vaieldud, kooli arengust lähtuv eesmärk, selge rollijaotus, mis vajadusel võib ka vahelduda (ülesannete

jagamine), professionaalne lähenemine ja traditsioonilised kogemuste jagamise viisid.

Õpiränne andis kontakte koostööks ja metoodika kooliarenduse terviklikuks planeerimiseks – eesmärgi püstitamisest kuni uuenduste juurutamiseni. Kaudselt õppis kool õpirände kaudu meeskonnatöö tegemist, üksmeelt ja kujunes suhtumine uuendustesse – kui keegi on käinud ja innustunud, siis see haarab ka teisi kaasa. Üle ei võeta õpirändest saadud algne idee, vaid seda kohandatakse enda kooli keskkonnale ja vajadustele vastavaks ning nii tehakse seda, mida päriselt koolil on vaja.

5.2. Tallinna Pae Gümnaasium

Tegemist on suure, Tallinnas asuva kakskeelse kooliga, mis rakendab lõimitud aine- ja keeleõppe (LAK) metoodikat, koolis õpib 850 õpilast. Suurem osa kooli ressurssidest on suunatud just keelekümblusprogrammi arendamisele, mille tulemusena saavutas kool avaliku tunnustuse. Õpirändes õpetamas käinud õpetajad tegid seda oma emakeeles, projekti partneriks valiti teadlikult kakskeelne (soome-vene) keelekümbelse meetodil töötav kool Soomes.

Kooli eripäraks on üle 10aastane kogemus lõimitud aine- ja keeleõppe (LAK) rakendamisel, samuti üldine avatus ja suhtlemine meediaga ning juba 1/3 kooli töötajatest on õpirändes käinud ja jätkuvalt on eesmärgiks osalejate ringi laiendamine. Selle kooli õpetajad käivad meelsasti õppimas teiste koolide kogemusest, et seda seejärel enda koolile sobitada, aga käiakse meelsasti ka enda kogemust tutvutamas, sh välisriikides. Kuna õpirännete korraldamine on suur töö, on koolis selleks loodud eraldi projektijuhi koht, kes vastutab kogu korraldusliku poole eest. Regulaarselt toimuvad avatud tundide nädalad, LAK õppe konverents, kolleegilt-kolleegile koolitused, ühised koosviibimised ja välisreisid uuendustega tutvumiseks. Kõikidele õpetajatele on loodud võrdsed võimalused koolitustel osalemiseks, kuid hinnatakse õpetajate endi pingutust ja panust, nt võõrkeele õppimist. Koolisisene koostöö toimub ainesektsioonide kaupa, kus osalevad juhtkonna esindajad ja vajadusel ka tugispetsialistid.

Koolis on välja töötatud karjäärimudel, mis võimaldab õpetajatel, kes soovivad oma arengupotentsiaali realiseerida – õpetaja võib kasulik olla ka projektijuhi, arendustehnoloog, arendusjuhi, keelekümbelse koordinaatorina jne, tegevusteks, tunniandmisele lisaks on palju võimalusi. Samuti tunnustatakse koolis õpetajaid, kes on kooli jaoks kõige väärtuslikumad ja õpilasi enim mõjutanud. Koolijuht külastab õpetajate tunde, et tal tekiks tervikpilt õpetajate ja õpilaste tegevusest (tavaliselt ühe lennu kaupa).

Koolijuht näeb enda rolli igale inimesele sobiva tegevusvaldkonna leidmisel, pigem tasa ja targu tegutsemises, inimeste toetamises ja suhete loomisel ka kooliväliste samal ametikohal olevate inimestega.

Õpirände projekt andis võimaluse pikemaks koostööks, uusi koostöökontakte, aga ka tõuke väljaspool õpirännet koostööks Poola kolleegidega (vastastikune tundide andmine).

5.3. Viimsi Kool

Viimsi Kool oli 2016. a Harju maakonnas, Tallinna läheduses asuv suurim kool Eestis 1782 õpilasega, kus õpilaste arv pidevalt kasvas. Alates 2018. a septembrist jätkas kool kahe eraldi asutusena – põhikooli ja riigigümnaasiumina. Kooli tugevusteks on uuendusmeelsus, aktiivsus ja edukus õpilasvõistlustel osalemisel, huvitegevuse võimalused ja üle kümneaastane rahvusvaheline koostöö kogemus.

Kool näeb ennast õppiva organisatsioonina, mis tähendab, et koolis töötavad õpetajad on uuendustele avatud ja väga innukad koolitustel osalejad ning rahvusvahelisi projekte peetakse oluliseks osaks koolikultuurist. Koolil on pikaajaline, üle 10aastane kogemus projektides osalemisel, vajadusel julgustatakse, innustatakse, toetatakse tublisid õpetajaid koolitustele minema, kuna see võimalus motiveerib õpetajaid. Samas õpitakse jätkuvalt läbi projektitaotluste tagasiside, mis läks hästi ja mis kehvasti. Väga olulisel kohal on kooli juhtkonna toetus projektide taotlemiseks ja nende tähtsustamisel kooli arengus. Juba õpirände planeerimisel on oluline läbi mõelda, mis projekti tulemusena koolis muutub ja valmistada ette ka jätkutegevused. Õpirände võimalust pakutakse kõikidele kooli õpetajatele ja samuti on koolis loodud projektijuhi ametikoht, et projekt oleks hallatud, eesmärgipärane, tervikut loov ja pidev. Kool pakub õpetajatele keeleõpet, kuna vähene inglise keele oskus on üks õpirändesse mineku takistus.

Projekti fookus on valitud kooli konkreetsetest vajadustest ja parendamist vajavatest valdkondadest lähtudes. Õpetajate koolitusvajadused tulevad välja arenguestluste kaudu. Projekti kirjutamise algfaasi kaasatakse õpetajad, kellel on mõtteid projektitaotluse koostamiseks ja projekti rahastamise korral laiendatakse osalejate ringi. Töövarju vorm on valitud seetõttu, et osaleda saab mitu õpetajat korraga, mis loob sünergia ja võimaluse omavaheliseks mõtete jagamiseks, ideede arendamiseks, see on hea võimalus meeskonna kujundamiseks. Koostöö partnerkooliga algas juba varem, saatsime koolile ette meid huvitavad teemad ning korraldajad tegid oma plaanid meie soove arvestades (nt milliseid tunde soovisime vaadata ja millistel kohtumistel osaleda), personal selgitas kõike põhjalikult ning meie tutvustasime enda kogemust.

Peale õpirändes käimist katsetab õpetaja uusi meetodeid kõigepealt ise, proovib, mis töötab ja mis mitte ning alles seejärel jagab oma kogemusi kolleegidega Kogemuste kojas. Projektid annavad uusi kontakte ja isegi võrgustikke, millest on edasi võimalik arendada mõne teema strateegiline koostöö projekt. Koolis tunnustatakse õpetajaid tiitliga „Aasta tegu“, mille saajad on tavaliselt avatumad ja mõjutanud kooli elu.

5.4. Ahtme Kool

Ahtme Kool on Kohtla-Järvel asuv erivajadustega õpilaste kool, kus õpib 75 õpilast vanuses 7-17 aastat ning õppetöö toimub nii eesti kui vene keeles. Koolil on pikk rahvusvahelise koostöö traditsioon Inglise, Türgi ja Hispaania koolidega.

Kooli juht tähtsustab õppimist, arenemist ja kogemuste jagamist. Koolis on loodud eraldi projektijuhi koht, projektijuht aitab meeskonna soovide põhjal leida sobivaid partnereid. Projekti fookus tulenes kooli muutunud vajadusest, antud teemaga on plaanis edasi töötada, kuna ühel aasta ei saanud kõikidele soovijatele võimalust anda. Õpirände vorm – töövari – valiti, kuna erivajadusega kooli õpetajatele Eestis täienduskoolituse võimalusi ei ole või on need liiga teoreetilised (eesmärgiks oli ettevalmistus ja kogemuse saamine hooldusõppe õppekavale üleminekuks). Samuti oli koolil töövarjuks olemas eelneva projekti raames saadud partnerkool, kellel on väga hea süsteem ja kaasaegne keskkond. Lisaks protsessi vaatlemisele ja selles pikaajalisele osalemisele lubati õpetajatel tutvuda ka kõigi dokumentide, strateegiliste plaanidega. Kõik õpirändes omandatu katsetatakse ise läbi ja jagatakse ka kolleegidega nii enda koolist kui ka väljastpoolt kooli. Nõnda tekkis ideid uue arengukava koostamiseks, mis arutati läbi kogu kooliga. Õpirändes osalejad valimisel lähtuti õpetajate endi soovidest ja aktiivsusest, aga ka võimalikust mõjust kolleegidele.

Direktori ülesanne on luua kõikidele õpetajate võimalus õpirändesse minekuks. Teistele koolidele pakutakse koolitusi, koostööpartnerid leitakse pigem sarnase spetsiifika põhjal, aga ka üldisema metoodika, õuesõppe tutvustamiseks. Õpirändes käinud õpetaja suudab üldjuhul kaasa rääkida juba ka kooli õppekava arendamisel. Kitsam projekti fookus leitakse koolijuhi ja arendusjuhi koostöös – arenguvajadus tuleb direktorilt ja arendusjuht otsib projektide poolt pakutavaid võimalusi, aga ka vastupidi, arendusjuht annab teada, millised on projektivõimalused ning koos hinnatakse, kas koolil on seda vaja või mitte. Lisaks õpirändele otsitakse ka teisi täienduskoolituse võimalusi.

5.5. Gustav Adolfi Gümnaasium

Gustav Adolfi Gümnaasium (GAG) on pika traditsiooniga vana kool, asutatud 1631. aastal Kuningas Gustav II Adolphi poolt. Kool asub Tallinna südalinnas, 2018/2019 õ.a. õpib koolis 1343 õpilast ja töötab 80 õpetajat. GAG on osalenud Erasmus+

programmi õpiränetes kolmel korral ning kaks kooli strateegilist eesmärki ja kooliarenduse põhisuunda on koolitöötajate arendamise kaudu (1) parima õpi- ja töökeskkonna tagamine ning (2) uudsete õpetamismeetodite ja tehnoloogia lõimimine õppeprotsessi läbi kõikide ainete. Nt 2015-2016 a õpirände projektiga sooviti arendada erinevate õppetoolide ja kooliastmete õpetajate pädevusi lõimida tehnoloogiat ja uusi õpetamismeetodeid oma õppeainesse, tulles tehnoloogia kasutamise kaudu lähemale õpilaste igapäevamaailmale.

GAG tugevuseks on kooli juhtkonna poolne toetus õpirändele, sh projektijuhi ametikoha ja projektimeeskonna loomine projekti tegevuste toetamiseks ning varasem rahvusvahelise koostöö kogemus (E-Twinning, Comenius, Nord+ programmid) ja sõpruskoolide olemasolu (juba 60 aastane koostöö), samuti koolipoolne projektivõimaluste tutvustamine õpetajatele. Projektide fookus on aastatega muutunud – alustati õpirändesse soovivate õpetajate huvist lähtuvast fookusest, praegu on lähtekohaks kooli arengukavast tulenev prioriteetne teema.

Iga aastaga valitakse kursuste kõrval järjest rohkem ka töövarjuks minekut sõpruskoolidesse, kelle juhtkonda juba tuntakse ja kellega koos arutatakse, kas võiks koos teha projekti, mis võiks olla ühine huvi, mida võiks kool pakkuda ja keda õpetajatest võiks sinna saata. Väljakutseks on sõprus/koostöö/partnerlus/suhete loomine ja hoidmine, kuna suhted tekivad konkreetsete inimeste vahel ja inimeste vahetudes ei pruugi suhted püsima jääda. Kuna huvi kooli vastu on olnud suur, püütakse iga külastusega leida võimalikke partnerkoole teistest riikidest, eelduseks on ühise huvi leidmine. Ka kursustele minnes otsivad õpetajad heade kontaktide puhul edaspidiseid koostöövõimalusi näiteks töövarjuna. Õpirände vormi valik sõltub ka fookusest – kui fookus on süsteemiga tutvumine, on selle eesmärgi saavutamiseks kõige efektiivsem töövarju vormi valik.

Avatus uuendustele on ühelt poolt õpirände eelduseks, aga teiselt poolt kasvab avatus ka õpirändes käimise tulemusena. GAG õpetajad on üldiselt õppimas käimisest ja oma kogemuste jagamisest huvitatud, lisaks ise õppimas käimisele korraldatakse koolis igal aastal seminare ja töötubasid, mille tulemuseks võivad olla uued koostöövõimalused. Tulemuste levitamine toimub mitmetasandiliselt – toimub nii õpirändes saadud kogemuste üldisem jagamine kõigi kooli töötajatega, kui ka juba ainespetsiifiliselt, kus arutatakse, kas ja kuidas saaks uut teadmist antud koolis rakendada, jagatakse materjale, mida õpetajad saavad soovi korral kasutada. Peale katsetamist arutatakse koos, kuidas uuendus võiks kooli sobida ja tihti pannakse ainekavadesse soovituslikud ülesanded või just sellesse klassi sobivad IKT vahendid. Õpetajatepoolne koolitusvajadus tuleb välja arenguvestluste käigus, seda püütakse siduda järgmiste õpiränetega.

Ka õpirände väliselt on koolile juurde tekkinud uusi õppimisvorme, nt kogu kooliga teise kooli töövarjuks minekut jms.

5.6. Tartu Rahvusvaheline Kool

Tartu Rahvusvaheline Kool pakub inglisekeelset põhiharidust igast rahvusest õpilastele. Tegemist on erakooliga, mille pidajaks on mittetulundusühing MTÜ Tartu International School. Kool väärtustab kultuurilist mitmekesisust, jätkusuutlikku eluviisi ja kooli-kodu koostööd. Ka Tartu Rahvusvaheline Kool taotles sarnaselt Väana Mõisakoolile esmakordselt õpirännet Erasmus+ programmist 2014. aastal, ka neil puudus varasem rahvusvahelise projekti kogemus. Ja kuigi kool taotles Erasmus+ õpirännet ka 2015 aastal, siis seda taotlust ei rahastatud. Uuesti taotleti ja ka saadi rahastus 2016. aastal.

Erasmus+ projekti eesmärgiks oli kooli töötajate kutsepädevuse tõstmine läbi õpirände. Õpirändega seotud tegevuste planeerimiselt lähtuti kooli arengukavast, mille kohaselt on kooli tegevuse strateegilisteks eesmärkideks võimaluste pakkumine töötajate igakülgseks arenguks ning läbi selle kooli arendamine. Konkreetsed õpiränded planeeriti kooli arendusvajadustest lähtuvalt – kool soovis arendada haridustehnoloogiliste vahendite kasutamist õppetöös, koostada programmeerimise õppekava ning luua uue arengukava aastateks 2015 – 2018. Niisiis keskenduti käesoleva õpirändeprojektiga koolijuhtimise ja haridustehnoloogia-alaste pädevuste tõstmisele.

Õpirände tulemusena on digipädevus koolis süsteemselt rakendunud, kontseptsioon on välja kujunenud, õpetajatel on sellealane pädevus olemas, loodud on haridustehnoloogi töökoht. See teema on süsteemselt tööle saadud ja kool saab tegeleda uute väljakutsetega.

Täna võtab kool juba ise hea meelega vastu külalisi, õpetajaid, haridustöötajaid, koolijuhte nii Eestist kui rahvusvaheliselt, umbes korra kuus. Kooli soovitakse tulla tutvuma eelkõige võõrkeelse ja rahvusvahelise hariduse andmise ja Eesti koolisüsteemiga.

VI Dokumendianalüüs

Analüüsitud on 2016.-2018. aasta Erasmus+ õpirände 36 kooli taotlusi ja lõppraporteid.

Käesolev dokumendianalüüs keskendub **neljale küsimusele**, mis on Erasmus+ õpirände efektiivsuse uuringu aspektist oluline. (Taotluses tuleb pärast haridusorganisatsiooni lühikirjeldust vastata kokku 23 aknas esitatud küsimustele, vt Lisa 1).

1. Kuidas on haridusasutused **planeerimisetapis (taotlustes)** kirjeldanud oma vajadusi ja kas need on kooskõlas õpetajate arenguvajaduste ning planeeritavate õpiväljunditega? (küsimuste/väljade **4, 5, 8, 10, 11** ja 17 analüüs)
2. Kuidas erineva rahvuvahelise kogemusega koolid **planeerimisetapis (taotlustes)** eristuvad? Eeskätt uurime kursuste ja töövarjuks olemise erinevusi. (küsimuste/väljade 2, 3.1, 10, 11, 18, 19 analüüs)
3. Kuidas koolid hindavad **planeerimisfaasis (taotlustes) ja retrospektiivselt (raportis)** õpirände mõju? (küsimuste/väljade **6, 18, 19** + lõpparuande analüüs)
4. Milliseid kommunikatiivseid võimalusi märgitakse nii **planeerimise etapis** (õpirändesse minejate valimisel) kui ka **tulemuste kommunikeerimisel (raportis)**? (küsimuste/väljade 10 – „*kuidas toimub osalejate valik*” ja 16-20 analüüs, lõppraport)

Esimene teema nõuab haridusorganisatsiooni eneserefleksiooni võimekust (olemasoleva kogemuse analüüsi, **tagasivaateline perspektiiv**) ja organisatsiooni õpivajaduse kooskõlastamist erinevate õpetajate arenguvajadusega (**ettevaatav perspektiiv**).

Taotlusvorm algab tagasivaatelise küsimusega olemasoleva kogemuse kohta käesoleva taotluse kontekstis: *Millised on teie organisatsiooni tegevused ja kogemused antud taotluse jaoks olulistest valdkondades?* Seejärel lisandub täpsustav küsimus: *Millised on organisatsiooni vajadused kvaliteedi arendamise ja rahvusvahelistumise kontekstis? Palun tooge välja olulisemad arendusvaldkonnad (nt organisatsiooni juhtkonna ja töötajate pädevuse tõstmine, uued õpetamise meetodid ja/või vahendid, Euroopa mõõde, keeleoskus, õppekavad, õppetöö korraldus).*

Vastuseid analüüsid selgub, et „*antud taotluse jaoks oluline valdkond*“ on aspekt, mis taotlustes on kõige ebaselgem: formuleeritakse väga laialdased valdkonnad, nt „*innovaatiliste õpimeetodite õppimine*“, „*õpetaja professionaalse pädevuse*

tõstmise”, „koostöös Euroopa partnerkoolidega on võimalik luua **ühine väärtusruum digipädevuste** arendamisel ja rakendamisel õppeprotsessi loomuliku osana“ jms.

Siin võib taotluste kirjutajaid eksitada sulgudes antud võtmesõnade loetlemine, eriti väljend „*Euroopa mõõde*”, mida mitmetes taotlustes tõlgendatakse kui vajadust olla kursis Euroopa hariduse arengutega. Et vältida eelnimetatud „projektidiskursust”, võib soovitada proovida täpselt kirjeldada, mis on ja kuidas kujundatakse „ühine väärtusruum”?

Samas ei vasta konkreetsete isikute õpirände eesmärgid ja tegelikud tulemused enamasti kõigile neile väga üldiselt sõnastatud, suurtele arenguvajadustele ja projekti eesmärkidele.

Lugedes kõiki 36 taotlust, saime tulemusena teada, et on tekkinud n.ö projekti kirjutamise diskursus: eesmärgidena sõnastatakse kaasaegses hariduses positiivse kuvandiga arengusuunad, samas tegelikud õpirände eesmärgid on tuletatud õpetajate huvi ja olemasolevate kursuste sisu kokkusobitamisest. Mõnel juhul näiteks on CLIL meetod ja IKT vahendite kasutuspädevuse tõstmine nii kooli kui õpirändesse minejate eesmärgiks, samas aga tekib küsimus: mida kool CLIL meetodi puhul või IKT vahendite osas juba praegu kasutab ning mida minnakse juurde õppima?

Kõikides taotlustes ja raportites märgitakse vajadust praktiseerida võõrkeelt, laiendada kultuurikogemust ja saada rahvusvahelisi kontakte. See on kahtlemata iga välis-õpirände **lisaväärtus**. Erasmus+ taotleb aga ka koolile olulise teadmuse leidmist ja kojutoomist. **See on Erasmus+ projektide puhul määratletud „mõju” (impact) hindamisega** (meie poolt välja toodud kolmas teema), mida käesoleva raporti koostajad soovivad asendada sõnaga „tulemus” (*outcome*).

Tehtud dokumendianalüüs näitab, et suurem osa taotlejatest ei määratle kooli teadmusvajadust ja sellest tulenevaid õpirände eesmärgi piisava konkreetsusega selleks, et: a) planeerimine toimiks nii, et kõigepealt defineeritakse kooli vajadus ja siis hakatakse otsima Euroopast vastavaid kompetentsikeskusi, b) õpitu hilisemat **rakendamist koolis** oleks raportis võimalik kirjeldada.

Näitamaks, kus on taotluste kõige suurem probleem ja arenduspotsentsiaal, toome välja juhuslikud lõigud erinevatest taotlustest ja lisame võimalikud küsimused, mis võiksid aidata projekti kirjutajaid muuta projektid oluliselt konkreetsemaks.

„Et tagada meie hariduse konkurentsivõime, peame olema kursis haridusvaldkonna arenguga Euroopas, arvestama kultuuri- ja majandusruumis toimuvaga ning rakendama parimaid võimalikke praktikaid.” Ja sama õppeasutuse lõppraportist:

„Tõuseb kooli konkurentsivõime Eesti ja Euroopa kiiresti muutuval haridus- ja sotsiaalmaastikul ning loob soodsa pinnase uute koostööprojektide algatamiseks. Õpirände tulemusel on kool ja õpetajad leidnud hulganisti rahvusvahelisi kontakte, saanud juurde valdkonnaspetsiifilisi teadmisi, konkreetseid oskusi ja rahvusvahelist kogemust ning rikastanud oma maailmapilti. Kindlasti ei tohiks märkimata jätta ka õpirändes osalenud õpetajate kui väärtuslike ja sisemiselt motiveeritud töötajate rahulolu“.

Ei taotlusest ega raportist ei selgu konkreetset pädevused, mis selle kooli konkurentsivõimet Eestis ja Euroopas (miks Euroopas? – autorite küsimus) tõstavad – kui see ikka on kooli peamine tajutud probleem ja eesmärk? Samuti ei ole lugeja jaoks veenev, et kooli õpetajaskond tahab ja suudab olla kursis „haridusvaldkonna arenguga Euroopas“. Deklaratiivsed on ka väljendid „hulganisti rahvusvahelisi kontakte“ (kui palju siis ja milliseid?); „konkreetseid oskusi“ (milliseid? Loetelu võiks olla oluline, sest konkreetse loetelu loomine eeldab seda, et õpetajad teavad, mida nad õppima läksid ja oskavad kriitiliselt oma saavutatud oskust analüüsida).

Kooli vajaduste kirjelduses on deklaratiivsust ka siis, kui sisulised vajadused esitatakse ülivõrretes. Näiteks: *„Kooli eesmärk on 2021. aastaks rakendada kõige innovatiivsemad õppekava ja õppimise mudelid, erilist tähelepanu pööratakse CLIL, ettevõtluse, projekti- ja probleemikesksele õppele.“*

Mis tähendab „kõige innovatiivsem õppekava mudel“? Kas innovatiivsus on peamine eesmärk? Innovatsioonid isenesest ei pruugi tõsta õpilaste heaolu. Mida peavad taotlejad silmas *õppekava mudelite* all? On oluline rõhutada, et toodud näide on representatiivne. Näiteks lugesime kõiki taotlusi, kus oli kirjas *õppekava arendamine* läbivalt (kontrollides erinevaid taotluse ja raporti osi sõnaotsinguga) ja leidsime, et lõppraportites ei kajastu mitte ühtegi kirjeldust selle kohta, millist aspekti õppekavas õpirände käigus analüüsiti või õpiti.

Teisisõnu: kui kool tahab kasutusel olevaid meetodeid või pädevusi **edasi arendada**, siis olemasolevate kogemuste kirjelduses võiks olla teave, millist meetodit, kes ja kuidas taotletavas koolis juba kasutavad ja millist spetsiifilist õppimisviisi lähevad õpirändes osalejad valitud kurususele otsima või mida soovitakse saavutada töövarju kogemuse abil.

Teise teema eesmärk on analüüsida, kuidas koolid oma avatuses ja koostöö kogemuses eristuvad: üldine tendents on, et koolid, kellel pole pikaajalist koostöö kogemust välispartneritega, alustavad õpetajate saatmisega kursustele ja kui väliskontakte on (nt Comenius programmist või muudest projeketidest, sh Erasmus+ õpirändest), minnakse ka töövarjuks. Taotlused (või taotluste osad), mis sisaldavad

töövarjuks minemist, on üldjuhul paremini läbi mõeldud, kuna töövarjuks minemine eeldab koostööd ja suhtlust partneritega.

Erivajadustega ja/või spetsiifilise nišiga lapsi õpetavad koolid (36 analüüsitud taotluse hulgast 5) eristuvad selgema fookuse ja kindlate partnerite olemasolu kaudu. Kui kool on mingis aspektis eriline ja/või koondab spetsiifilist kompetentsi, on lihtsam sõnastada kooli kompetentsivajadus. Analüüsides nelja erivajadusega kooli dokumente, tuleb siiski öelda, et kui käsitleda lõppraportit võimalusena kommunikeerida näiteks Eesti-siseselt erinevate koolide poolt „imporditud” uusi pädevusi, oleks soovitatav lõppraportites esitada iga õppija õppetulemuse analüüs. Näiteks võiks projekti, mille eesmärgiks oli arendada õpetamist multikultuurses keskkonnas, lõppraportis mitte üksnes mainida, et „vaadeldi tunde ja koolielu, kohtuti kooli juhtkonna ja kohaliku omavalitsuse esindajatega selleks, et mõista külastatava kooli probleeme ja edu põhjusi”, vaid oluline oleks välja tuua, mida ja kuidas vaadeldi või mida külastatava kooli kolleegide käest küsiti. Näiteks võib multikultuurses õpikeskkonnas nii vaadelda kui küsida õpilaste ja õpetajate suhete, õpetajate autonoomia, väärtusdilemmade jms kohta.

Neljanda teemana analüüsisime, milliseid **kommunikatiivseid võimalusi** märgitakse nii planeerimise etapis kui ka tulemuste kommunikeerimisel. Erasmus+ projektide kohta tehtud kvalitatiivintervjuud ja juhtumiuuringud näitavad, et kommunikatsioonil on oluline roll nii planeerimisfaasi ajal, kui ka õpitu kasutamisel pärast õpirännet. Taotlustes ja raportites on üldjuhul kommunikatsiooni kirjeldatud väga üldiselt, märksõnade tasandil (Skype konverentsid, e-kirjade vahetus, telefonikõned; taotluse info saatmine kooli õpetajatele, blogid õpirändes osalemise monitoorimiseks; seminarid ja artiklid tulemuste kommunikeerimiseks).

Kommunikatsiooniga on seotud ka küsimus, kuidas toimub õpetajate valik – kas pigem lähevad õpirändele motiveeritud õpetajad ja/või need, keda haridusamet peab vajalikuks saata. Häid praktikaid eristab see, et taotlustest selgub: ettevalmistaval perioodil suhtlesid töötajad omavahel, et välja selgitada, mida on haridusametul vaja, milline on õpetajaskonna vastav pädevus; pärast õpirännet kirjeldati raportites, kuidas saadud kogemust kolleegidega jagati ja rakendati. Teisisõnu, heade praktikate puhul ei piirdutud raportis märkusega, et korraldati töötuba või seminar, vaid kirjeldati tehtud arendust või muutust töös.

Taotluste ja raportite kaudu paistab välja koolide **avatus**: koostöö teiste Eesti koolidega, rahvusvahelise koostöö tahe ja kogemus; koostöökogemusel teadmusele juurdepääs. Selles osas on koolidevahelised erinevused Eestis väga suured.

Alljärgneva analüüsi puhul on kasutatud teksti lähilugemise meetodit, mille kaudu näitame, kuidas hea planeerimine ja õpikogemuse refleksioon kajastub tekstis. Teisalt võimaldab tekstianalüüs näidata taotluste ühte valdavalt probleemi: kooli vajadusi ja eesmärgi kirjeldatakse väga üldisel tasandil, mida konkreetses õpirändes (eesmärgid, õpiväljundid) on keeruline täita.

Heade praktikate näidetena on toodud kontrastelt erinevad projektid: nt GAG on suur ja pikaajalise rahvusvahelise õppimiskogemusega kool, projekt sisaldas 13 õpirännet, samas kui Nurmenuku lasteaed on väikese rahvusvahelise kogemusega I kooliastme haridusasutus ning projekt sisaldas vaid ühte õpirännet.

Nurmenuku lasteaia projekti diksursus on samas küllaltki „puhas“ nn projektikeelest, kus positiivsete konnotatsioonidega väljendid justkui võiksid märkida haridusasutuse suurt teadlikkust, kuid tekstide võrdev sisuanalüüs (taotluse ja raporti teksti analüüs; sisukategooriatena kasutasime vajadustes ja eesmärkides kasutatud väljendeid ja otsisime *find* käsklusega dokumentidest sama tüvega sõnu) annab tulemuseks selle, et projekti erinevates väljades on sisulisi kattuvusi väga vähe.

6.1. Hea praktika näide: Gustav Adolfi Gümnaasium¹

Analüüsides kõigepealt haridusasutuse vajaduste, õpirändes osalejate vajaduste ja õpirände eesmärkide kooskõla koolile, saab parima praktikana välja tuua GAGi taotluses esitatud kooli ja õpetajate vajaduste kirjelduse. Selles taotluses on ka kõige suurem kokkulangevus kooli vajaduste ja õpirändesse minevate õpetajate vajaduste vahel.

Küsimus: Millised on teie organisatsiooni tegevused ja kogemused antud taotluse jaoks olulistest valdkondades?

GAGi taotluses on kirjas selge ja õpirände võimalusi realistlikult arvesse võttev eesmärk, lisaks on olemas viide, millisel viisil arendusvajadus välja selgitati (... viies läbi õpilaste, õpetajate ja vanematega kooliarenduse erinevate valdkondade SWOT analüüsi).

*GAG: „... Koostades kooli uut arengukava aastateks 2015-2017 ning viies läbi õpilaste, õpetajate ja vanematega kooliarenduse erinevate valdkondade SWOT analüüsi, jõudsim üheskoos arusaamiseni, et GAG traditsiooniline õppesuundade ja klassidega **õppetöökorraldus vajab paindlikumat lähemist, mis võimaldaks õpilastel senisest enam kujundada oma õpinguid, koostades oma huvidest ja edasistest õppimissoovidest lähtuv õpinguplaan.**”*

¹ 13 õpirännet, 24 kuud, sh 7 kursust, 6 töövarjuks käimist

Rasvase kirjaga (käesoleva analüüsi koostajate poolt) märgitud fookus läbib kogu taotlust ja raportit: õppekava ja õppekorralduse arendamine, muutmine paindlikumaks ja õpilaste vajadusi arvestavamaks.

Järgmine küsimus (osas D: *Millised on organisatsiooni vajadused kvaliteedi arendamise ja rahvusvahelistumise kontekstis?*) sisaldab üldiste vajaduste kirjelduste kõrval ka täpsustust ja laiendust eelnimetatud fookuse osas (märgitud alltoodud tsitaadis rasvases kirjas). Samas tuleb märkida, et koolide arengukavad on väga üldised ja kriitiliselt tuleks küsida, kuivõrd tuleks arengukavas märgitud valdkondi kitsendada nii, et need oleksid seostatavad konkreetsete isikute õpirände eesmärkidega.

GAG: „*Gustav Adolphi Gümnaasiumis on olulisel kohal kvaliteedi arendamisel ja rahvusvahelistumise kontekstis:*

- ***kooli õppekava ja õppetöökorralduse arendustöö, mis lähtub huvigruppide ja ühiskonna ootustest ja vajatustest ning järgib kvaliteedijuhtimispõhimõtteid (huvigruppide ootustel põhinev, huvigruppe otsustusprotsessi ja arendustööse kaasav, lähtumine Demingi ringi põhimõttest ning välispartnerite parima kogemuse analüüsimisest)*** (GAG arengukava 2015-2017 eesmärk 3.2.1)

- *koolitöötajate professionaalne areng ja pädevuse tõstmine lähtub kooli arengukava eesmärkidest, on mitmekülgne, arendab kutseoskusi ning võimaldab kursis olla haridusuuendustega rahvusvahelisel tasandil, sh erinevate ainekursuste arendamisel ja uute kursuste väljatöötamisel.* (GAG arengukava 2015-2017 eesmärk 4.2.1)

- ***tutvuda teiste Euroopa õppeasutuste parima kogemusega õppetöökorralduses (kaardistada ja analüüsida nn klassideta gümnaasiumi õppetöökorralduse logistikat ja ressursse ning töötada välja sellest lähtuv GAG klassideta õppetöökorraldus ning õppekava)*** (GAG arengukava 2015-2017 eesmärk 5.2.11)“

Et näiteks väljend „koolitöötajate professionaalne areng ja pädevuste tõstmine“ on üks väljenditest, mida on kasutatud väga paljudes taotlustes, siis on siin mõtlemiskoht: ühelt poolt on õppimine, eriti võõrkeeles ja välisriigis, igal juhul kultuuriliselt ja professionaalselt arendav. Seda tulemust kõik raportid ka kajastavad. Teisalt, näiteks “kursisolek haridusuuendustega rahvusvahelisel tasandil” annab väga laia tõlgendusruumi, kus näiteks üks kriitiline küsimus on: milline on õpetajate oma valdkonna teaduskirjanduse lugemus, juurdepääs rahvusvahelistele andmebaasidele, osalemine erinevatel konverentsidel, üritustel jms.

Tulles tagasi GAGi taotluse, kui hea praktika näite juurde, saab välja tuua, et vastused küsimustele – *Miks on selle projekti elluviimine oluline? Mis on selle eesmärgid* – on konkreetsed ja näitavad, et kool on õpirännet planeerides läbi

mõelnud, mida väliskogemuselt oodatakse. Rasvaselt on märgitud sõnad ja väljendid, mis täpsustavad eelmainitud, õppekava-arenduse ja paindlikumaks muutmise fookust.

GAG: „- teiste Euroopa riikide eeskujul **vähendada õpilastele seni kooli poolt ette antud õppemahtu** (kohustulikud õppesuuna eripära arvestavad ainekursused), mis seni on kaasnenud õpilasele GAG õppesuuna valimisega ning mille kursuste arv ületab oluliselt riiklikult kehtestatud õppekoormust;

- võimaldada **õpilastel kujundada ise olulises mahus oma õppekava** ning valida õpinguteks erinevaid huvitavaid ainekursuseid, et end juba GAG õpingute jooksul ette valmistada edasisteks õpinguteks järgmisel haridusastmel;

- **arendada olemasolevaid ja välja töötada uusi ainekursuseid**, mis laiendaksid õpilaste silmaringi ning võimaldaksid mitmekülgseid ainealaseid teadmisi, **võimaldaksid õpetada tasemepõhiselt (mitte vanusepõhiselt)** ning olla ühiskonna ootusi arvestav.”

Oslalejate profiili kirjeldamisel on taotluses olemas viide õpetajate arenguvajaduste allikale: „...nende koolitusvajadus on välja selgitatud kooli laiendatud juhtkonna ja õpetajatevahelise arenguveestluste käigus”

Siiski, osalejate profiilide ja õpieesmärkide kirjeldus (küsimus: *Palun kirjeldage iga planeeritud õpirände osalejate tausta ja koolitusvajadusi. Kui suur on sihtrühm ja kuidas toimub osalejate valik?*) ei sisaldanud näiteks ainekursuste tasemepõhist õppimist (üks projekti eesmärkidest) konkreetsete töövarjude või kursuste/isikute kontekstis. Kirjeldatakse üldiselt, vastamata küsimusele *kes, kus ja kuidas?*

„Õpetajad on saanud infot kohustuslike ja valikainete proportsioonidest ja valikainete valimise põhimõtetest, **tasemepõhise õppe korraldusest ning õppenõustamise (koordinaatori) süsteemist**, erinevate e-õpikeskkondade ja õppeinfosüsteemide kasutamisest, koolilõpetamise (järgmisele haridusastme asumise) tingimustest sh loov- ja uurimistööde korraldus ning koolisesed eksami- ja tasemetööde korraldust.”

Siin võib olla põhjus selles, et ei valitud kursused ega ka partnerkoolid ei paku vastavat teadmust(?). Küll aga esitatakse taotluse osalejate profiilide kirjeldustes uusi õpieesmärke. Näiteks (tehtud on juhuslik valik):

„Koolitusel saadud teadmiste rakendamisel aineõpetusse **toetavad kursused senisest paremini GAG õpilaste traditsioonilisi õppereise Prantsusmaale ning tõstavad õpilaste keeleõppe motivatsiooni** (parem arusaamine kirjasõpradest ja eTwinning projektipartneritest). /.../ Saadud kompetents võimaldab ka senisest kõrgemal tasemele **ette valmistada GAG õpilasi kooliseseks ja vabariiklikuks inglise keele ainevõistluseks "Public speaking"**.

Samas sisaldab mõnede osalejate koolitusvajaduse kirjeldus kooli üldeesmärki. Näiteks: „*Ühiskonnaõpetuse õpetaja omandab kursusel kompetentsi, kuidas uuendada kooli ainekava, et sügavuti, aga huvitavalt läbi praktiliste tegevuste ja virtuaalsete õppekäikude käsitleda õpilastega Euroopa Liidu teemakursust.*“

GAGi õpirände projekti raportis on ka hea õpirände osalejate valiku ja juhtide ning õpetajate omavahelise kommunikatsiooni näide: „*Et GAGs analüüsivad õpetajad oma koolitusvajadusi eneseanalüüsilehtede koostamise käigus ning arenguestlusel õppetoolijuhatajaga või juhtkonnaliikmega, siis see on üheks esmaseks osalejate valiku kriteeriumiks. Arendusjuht koostöös õppetooli juhatajatega analüüsib õpirändesse minejate soove. Arvestades kooli arengukavas planeeritud, kujuneb projektiteemaatika, misjärel kooskõlastatakse osalejad ja leitakse sobivad koolitused ehk koolitajad ja partnered*“ (GAGi lõppraport).

Teiseks heaks näiteks on kogemuste kommunikatsiooniga seotud probleemide aus väljatoomine: „*Projekti tulemuste jagamiseks on loodud GAG õpetajate projektiblogi, kus õpetajad levitavad oma õpirände kogemust veebiartikli kaudu. Siiski osutus oma kogetu kirjalik avaldamine üheks kõige suuremaks väljakutseks GAG õpetajatele ning seeläbi ka projektijuhile nende artiklite postitamise koordineerimine. Kui õpetajad naasid peale koolitust tööle, siis ootas neid väga palju lisatööd seoses puudumisega igapäevaselt koolitöölt*“ (GAGi lõppraport).

6.2. Hea praktika näide: Nurmenuku lasteaed²

Nurmenuku lasteaia taotluses on väga konkreetselt, tõenduspõhiselt ja selgelt määratletud nii antud projekti teemaga seotud eelnevad tegevused (kogemused) kui ka kirjeldatud ettevalmistustöö, mille abil lasteaias meediahariduse alast teadmust tõsta.

Organisatsiooni kogemuste kirjelduses on konkreetsed tegevused:

„*Tallinna Nurmenuku Lasteaed plaanib lasteaia õppekava täiendamiseks koostada 2016/2017 a. meediaalase õppekava osa ning koostada meedialaste tegevuste ideekausta, mida saab kasutada õppetöös erinevas vanuses lastega.*

Tallinna Nurmenuku Lasteaia juhtkond ja õpetajad on loonud mitmeid õppevideoid, mis on nähtavad lasteaia veebilehel (<http://www.tallinn.ee/nurmenuku-lasteaed/>).“

Eeltoodud näide esindab taotlust, mille puhul on võimalik vastata nii küsimusele *mida* arendada ja õppida tahetakse kui ka küsimusele, *kuidas* seda plaanitakse teha.

Näide sama projekti eesmärkidest lõppraportis sisaldab ka projektile eelneva

² 12 kuud, üks õpiränne ja 1 õpetaja

planeerimistegevuse kirjeldust, eriti väärrib tähelepanu asjaolu, et enne õpirännet plaanib kool kasutada eesti-sisese koolituse võimalusi: „Projekti eesmärgid:

2.1. Kaardistada õpetajate meediaalased pädevused ja koolitusvajadused enne õpirände projekti algust.

2.2. Pakkuda õpetajatele rahvusvahelist kogemust õpirändes kogetu põhjal, eestisest meediakoolitust teemadel: laste ja täiskasvanute meediakirjaoskuse olulisus, selle arendamise võimalused ja võtted, erinevate meediaalaste tegevuste võimalused praktikas, meedia ohud ja võimalused, lihtsamate arvutiprogrammide ja tehniliste abivahendite käsitlemine.

2.3. Kujundada erinevate õppetegevuste kaudu laste meediakirjaoskust: positiivseid väärtushinnanguid, meedia kriitilist hindamist.

2.4. Lua õpetajatele meediaalase kasvatustöö tulemuslikumaks läbiviimiseks praktiliste ideede kaust, mis aitaks õpetajatel ja lastel arendada oma sotsiaalseid oskusi, loovust, kriitilist mõtlemist ja analüüsioskust.”

Kogemuse jagamise plaanid selle taotluse ja lõppraporti puhul on samuti üksikasjalikud ja konkreetsed, nii et huvi korral on võimalik jälgida, mida õpirändes osaleja lasteaia teadmusesse panustas.

6.3. Hea praktika näide: Hiie Kool

Üks Hiie kooli õpirände läbiv eesmärk oli kaasav haridus, mille kohta taotluses märgiti, et „Hiie kool on kasutanud kaasava hariduse elemente, kuid seda omaalgatuslikult ja toetudes aastatepikkusele praktikale HEV lastega” ning “... kahjuks Eestis kaasava hariduse teemalisi koolitusi praktiliselt ei pakuta”.

Kolm kuuest väljavalitud kursusest seadsid – pealkirjade tasemel – fookusesse kaasava hariduse kontseptsiooni rakendamise.

Alljärgnev näide on heaks illustratsiooniks, kuidas õpirändesse minejate kogemuse kirjeldus seotakse antud projekti eesmärgiga (allajoonitud osa):

„Projekti oli kaasatud kooli 6 õpetajat – inglise keele, geograafia, informaatika, sotsiaalainete, klassiõpetaja ja logopeed. Projekti kaasatud pedagoogid on kõik eripedagoogilise ettevalmistusega ja neil on erivajadustega lastega töökogemust vahemikus 2-26 aastat. Nad on aktiivsed uute meetodikate otsijad ja kasutajad. Õpetajad omavad küll praktilise töö kogemust HEV laste õpetamisega erikooli tingimustes, kuid arendamist vajavad teadmised ja oskused, mis puudutavad erivajadustega laste õpet kaasava hariduse situatsioonis.” (Hiie kooli raport)

Analüüsides lõppraportis projekti tulemuste esitust, saab välja tuua, et tulemusi kirjeldati kooskõlas projekti peamise eesmärgiga. Tulemuste esituse kohta saab küll

mõnes aspektis edasi küsida täpsustavalt, näiteks „suurenes ... laste võimalus osaleda ... kaasava haridusega õpikeskkonnas” kohta võiks küsida täpsustavalt, kuidas? Mis on õpirände tulemusena asetleidnud muutused õpikeskkonnas? Samas, kõikide tulemuste kokkuvõtte on, et Hiie kooli eesmärk oligi koolis kaasava hariduse alast teadmuse tõsta, et Hiie kooli õpilastel oleks kergem võimaluse korral õppima asuda kodukooli.

„Projekti tulemusena:

- *tõusis õpetajate osakaal, kes kasutavad ja jagavad oma töös (nii õpetajana, nõustajana, õppevara koostajana, üliõpilaste juhendajana, koolitajana) kaasava hariduse põhimõtteid ja võtteid ning kaasaegseid erimetoodikaid erivajadustega laste õpetamisel;*
- *suurenes Hiie koolis õppivate ja rehabilitatsioonikeskuse teenuseid saavate laste võimalus osaleda kaasaegses kaasava hariduse õpikeskkonnas ja selle kaudu tõuseb õpilaste valmisolek õppima asumisel või naasmisel kodukohajärgsesse kooli;*
- *tõusis õpirändes osalejate motivatsioon ja valmisolek ennast kaasava hariduse teemal edasi arendada; enesehinnang, entusiasm ja rahulolu oma tööga ning töökeskkonnaga; arenes inglise keele oskus;*
- *laienes kuuluvus sama valdkonna pedagoogide rahvusvahelistesse võrgustikesse, mille kaudu jätkub info ja kogemuste jagamine ka peale õpirännet“.*

6.4. Hea praktika näide: Tartu Rahvusvaheline Kool³

Viimse hea praktika näite toome Tartu Rahvusvahelise Kooli taotluse ja raporti alusel. Taotluses on lühidalt, selgelt ja kompaktselt kirjeldatud nii projekti eesmärke kui ka seda, kuidas kursustel pakutu on kooskõlas kooli vajadustega. Loetletud on Tartu Rahvusvahelise Kooli jaoks olulised teemad: LAK õppe teoreetiline taust, hindamine, õppematerjalide koostamine, võtted, õpetaja eneserefleksioon. Selle loetelu väljavalimine ja esitamine (koolituse sisukirjeldustest) näitab, et koolis on läbi räägitud, millist teadmuse väljavalitud kureselt otsima minnakse.

„Miks on selle projekti elluviimine oluline? Mis on selle eesmärgid?

Tartu Rahvusvahelise Kooli õpirändeprojekti elluviimine on oluline kooli arengueesmärkide elluviimiseks.

Projekti eesmärgid on järgmised:

1. *Tõsta Tartu Rahvusvahelise Kooli töötajate pädevusi lõimitud aine- ja keeleõppe metoodika alal. Antud eesmärgi saavutamisele aitab kaasa Tartu Rahvusvahelise Kooli kahe õpetaja osalemine koolituskursusel "Practical Methodology for Teachers working with CLIL" (Metoodikakursus õpetajatele, kes rakendavad lõimitud aine- ja*

³ Õpirändes osales 6 kooli töötajat

keeleõpetust). Viiepäevane praktiline koolitus toimub Maltal oktoobris 2016. Koolitus on valitud Erasmuspluss programmi koolituse vahendava portaali School Education Gateway kaudu. .../ Koolitus puudutab järgmisi Tartu Rahvusvahelise Kooli jaoks olulisi teemasid: LAK-õppe teoreetiline taust, hindamine LAK-õppes, õppematerjalide koostamine, praktilised võtted LAK-õppe läbiviimiseks ja lõimitud aine- ja keeleõppe õpetaja eneserefleksioon. Koolituse käigus tutvutakse Malta ajaloo ja kultuuriga, mis aitab tõsta osalejate teadmisi Euroopa kultuuridest. Nimetatud koolitusel osaleb Tartu Rahvusvahelise Kooli üks algkooli klassiõpetaja ja üks põhikooli kolmanda kooliastme õpetaja. Koolituse teemad on selle pakkuja koduleheküljel põhjalikult ja arusaadavalt lahti kirjutatud (<http://www.etimalta.com/course/practical-methodology-for-teachers-working-with-clil/>).

2. Koostada Tartu Rahvusvahelise Kooli **keeleõpetuse metoodikat ja põhimõtteid kirjeldav õppekava osa.**

2016. aasta lõpuks soovib kool koostada kirjelduse selle kohta, kuidas toimub kooli õppekeele omandamine. LAK-õppel on kooli õppekeele õpetamisel oluline osa.

3. Aidata kaasa rahvusvaheliste kontaktide loomisele ning saada inspiratsiooni kooli arendamiseks. Selle eesmärgi täimisele aitab kaasa osalemine Euroopa Koolijuhtide Ühingu konverentsil Maastrichtis oktoobris 2016.”

4. Tõsta Tartu Rahvusvahelise Kooli töötajate teadlikkust rahuharidusest ja anda teadmisi rahuhariduse õpetamise metoodikast.

Kaasaegses maailmas on rahuharidusel äärmiselt oluline roll. Rahuhariduse kaudu õpivad õpilased, kuidas probleeme rahumeelselt lahendada ja edendada inimsuhete kvaliteeti. Käesolev õpirändeprojekt võimaldab kahel Tartu Rahvusvahelise Kooli töötajal - õpilasomavalitsuse tööd koordineerival õpetajal ja ühiskonnaõpetuse õpetajal osaleda koolituskursusel, mis puudutab dialogi olulisust erinevuste ületamisel ("The art of dialogue in a changing world - bridging the differences and (re)building relationships - Peace, change and dialogue training course"). Nimetatud koolitus pakub lisaks õpetajate isiklike sotsiaalsete kompetenside arengule ka võtteid ja meetodeid jätkusuutlike nende arendamiseks ja hoidmiseks ning õpetab konfliktilahendamise meetodeid.”

Eesmärkide võrdlus raportis kirjeldatuga näitab, et kõik piisavalt konkreetset eesmärgid ka saavutati. Kooli raportis on kirjas, et “*Projekti tulemusena valminud keeleõppe põhimõtete kirjeldust on kool valmis jagama teiste huvitatud osapooltega.*” Mis tähendab, et antud projekti puhul ei olnud tegemist mitte üldise õppekava arenduse eesmärgiga, vaid koolis oli juba projekti taotlemise etapis kokku lepitud saavutatav ja konkreetse tulemusena ka teiste haridusasutustega jagatav lõppeesmärk.

6.5. Dokumendianalüüsi kokkuvõte

Dokumendianalüüsi kokkuvõtteks saab soovitusena välja tuua: **vähem, aga konkreetsemalt** – mida enam on taotluses n.ö suuri ja paljutähenduslikke sõnu, seda vähem veenab see lugejat, et kool on oma arenguvajadused, õpetajate arenguvajadused ja projekti võimalused sünteesinud konkreetseks ja mõõdetava tulemusega tegevuskavaks.

Taotlustest ilmneb, et õpetajate arenguvajaduste väljaselgitamiseks on juhtkonnal peamiselt areguvestlused ning kooli vajadused on kirja pandud arengukavas. Kus ja kuidas toimub (ajanõudlik) kommunikatsioon kooli ja õpetajate vajaduste kokkuleppimiseks ja antud projekti spetsiifiliste fookuste väljavalimiseks, jääb, eriti suurte koolide puhul, selgusetuks. Taotlustes ja raportites kirjeldatakse kommunikatsiooni, mis toimub juba väljavalitud kursuse ettevalmistamisel ja kõige enam suhtlust töövarjuks minemise ettevalmistamisel. Siit ka teine soovitus: võtta **taotluse kirjutamist** (eriti kooli vajadusi ja projekti eesmäärke puudutavate väljade täitmist) **kui võimalust küsida**: kus me oma arenguetapis hetkel oleme (kogemuse kirjeldus ja andmeanalüüsil põhineva probleemi ja puuduva teadmuse esitus); kuidas me teame, et me oleme sinna jõudnud (nt väide, et kool lähtub kõrgetest standarditest õpetamises, ei ole usutav, kui puudub viide, kuidas seda mõõdetakse või jälgitakse) ja mis on antud projekti kaudu võimalik järgmine samm, mida ette võtta.

VII Soovitused

7.1. Soovitused õpetajatele

1. Õpetajate tagasisidest tuli välja, et nende jaoks on kasulik käia kursustel, kus lisaks traditsioonilisele õppele on ette nähtud ka tutvumine välisriigi haridusasutustega. Töövarjuks käimise suhtes on õpetajad olnud valdavalt seisukohal, et see on hea kogemus. Lisaks saadud teadmiste, kogemuste ja oskuste aitab väliskogemus sageli tõsta ka õpetaja enesekindlust läbi võrdlusvõimaluse saamise.
2. Väga oluline on juba enne õpirändesse minekut läbi mõelda, mida õpetaja täpselt õppima läheb ja kas ning kuidas ta uusi ideid saab hiljem oma töös ja/või koolis kasutada. Kui õpirände ettevalmistamise etapis saadavad mõned kursuste korraldajad õppematerjale ette, siis nende materjalide asjakohasust ja kvaliteeti võiks analüüsida ja aruannetes kajastada. Sellisel viisil kasvab ka teadmus erinevate kursuste kvaliteedi osas.
3. Taotlustes kirjutatakse sageli, et õpetajad lähevad õppima üht või teist innovatiivset meetodit, aga ei täpsusta, millist meetodit konkreetsemalt üks või teine õpetaja õppima läheb. Aruandes peaks vastavalt olema kirjas, miks õpitu osutus kasulikuks või miks ei saa seda (antud aines, koolis või klassis) rakendada.
4. Kui taotluses on seatud eesmärgiks uute kontaktide ja koostööpartnerite leidmine välisriikidest, võiks aruannetes saadud kontakte ka välja tuua, sest vajalike kontaktide loomise tõhusad praktikad, aga ka luhtunud katsete kirjeldused moodustavad ühise kogemustepagasi, mille jagamine toob tulu kõigile õpirände projektides osalejatele.

7.2. Soovitused koolijuhile, projektijuhile

1. Enne õpirände projekti kirjutamist on oluline läbi mõelda, milline on kooli vajadus käesoleval ajal. Kooli vajaduse selgitamiseks ühe õpirände kontekstis ei piisa arengukavas olevate vajaduste mahakirjutamisest. Arengukava eesmärgid on tihti kirjutatud selleks liiga üldises sõnastuses, samuti ei pruugi need arvesse võtta valdkonda, kus koolil on kõige kiiremini vaja teadmust ja/või eneseanalüüsi võimekust kasvatada. Seega oleks hea, kui projektis kirjeldataks kooli vajadust õpirände kontekstist (st õpirände eesmärgist, osalejatest, vormist, kestvusest jms) lähtuvalt.
2. Soovituslik oleks õpirände projekti lisada info, kuidas selgitati välja organisatsiooni see arenguvajadus, mida õpiränne (ja selle piiratud võimalused) võiks kõige enam toetada.
3. Õpirände projektis võiks sisalduda info selle kohta, kuidas tehti kindlaks valdkonnad, mille kohta on Eestis olemas kvaliteetne teadmus ja andmed ning millised on valdkonnad, kus Eestis on teadmust vähe. Samuti oleks oluline

täpsustada, kust ning kuidas saada seda pädevust/kogemust õpirände abil, mis Eestis puudub või mida on väga vähe. Samuti võiks taotluses olla kirjas, kuidas kooli arendusprotsessis kaardistati Eestis olemasoleva teadmuse/kogemuse ja välisriikides olemasoleva teadmuse süntees.

4. Soovituslik oleks projektis kirjeldada, kuidas selgitati välja erinevate õpetajate arenguvajadused, motivatsioon ja valmisolek kasutada õpirännet enda ja kooli arengu toetamiseks, kuid ka antud õpetaja roll või tähtsus kooli arendamisel.
5. Kui õpirände õpetaja läheb töövarjuks, oleks hea läbi mõelda ja vajadusel ka projekti taotlusesse lisada, milline on õpivarjuna osaleva õpetaja oskus vaatluse, küsitlemise ja nt õppevara analüüsi abil koguda piisavalt andmeid saadud kogemuse süva-analüüsiks. Oluline on ka läbi mõelda, kuidas on võimalik töövarjutamiseks vajalikke oskusi ettevalmistuse käigus toetada.
6. Juba enne projekti algust on oluline planeerida õpirändes õpitu rakendamist ja kommunikatsiooni võimalikult tõhusal ja motiveerival viisil. Õpetajatel on pärast õpirändest naasmist vaja palju teha ja kommunikatiivne lisakoormus võib olla demotiveeriv.
7. Õpiränne võiks olla motiveeriv võimalus (koos rahastusega) analüüsida süvitsi ühe haridusasutuse probleeme. Oma kooli kogemuse kiitmine taotluses, vähemalt väga üldsõnaliselt, mõjub pigem ebausutavalt. Usutavalt mõjub taotlus, kus taotleja esitab andmetele tuginedes olukorra kirjelduse ja sellega seotud probleemi ning sellest tuleneva õpivajaduse ja plaani, kuidas õpirände kaudu probleemi (vähehaaval) lahendada asutakse.
8. Taotlustes domineerivad üldised, kuid väheinformatiivsed märksõnad, nagu „innovatiivsed õpetamise/õppimise meetodid”, sh IKT, õppekava-arendus, hindamine jms. Samas ei ole taotlustes märksõnu, mis märgivad koolide probleeme tänases Eestis: nt keskmisest suurema sagedusega esinevad erivajadused, vaimne tervis, sõltuvus, diagnostiline õppevara (mis on õppeprotsessi toetava hindamise aluseks), internetipõhine harjutusvara, koolipäeva efektiivsus, õpetajate pädevuste hindamine; haridusasutuse juhtide tegevuse tagasisidestamine jpm. Nimetatud spetsiifiliste probleemide kohta ei pruugi küll olla kerge leida kursust või vastavat kompetentsikeskust, aga projektijuhte võiks siin aidata juhtide omavaheline koostöö. Suurema rahvusvahelise kogemusega koolid saavad jagada partnerite leidmisega seotud kogemusi, projektijuhid ideid.
9. Oluline on projekti planeerimisfaasis leida aega õpetajate ja juhtkonna vaheliseks suhtluseks. Õpirände projekt võib olla hea motivatsioonitegur, kuivõrd sihipärane ja tähtajaga seotud suhtlus võib hea juhtimise korral tuua kaasa inimeste jaoks tunde, et nad on kaasatud olulistesse läbirääkimistesse ja otsustusprotsessidesse.

10. Juba enne õpirände algust on oluline läbi mõelda ka õpirändest saadud teadmuse säilitamine, seda ka juhul, kui õpirändes käinud inimesed antud organisatsioonist lahkuvad.
11. Kui õpetaja pelgab minna võõrasse keelekeskkonda, on hea taotleda ühist reisi koos kogenuma kolleegiga.

7.3. Soovitused omavalitsustele

1. Käesoleva raporti teine peatükk *Õpiränne numbrates* on koostatud eelkõige omavalitsuse töötajatele. Selles peatükis toodud info põhjal saate ülevaate enda maakonna koolide aktiivsusest ja tulemuslikkusest õpirände rahastuse taotlemisel, kuid antud infot võib vajadusel küsida ka koolijuhtidelt. Õpirännetega seotud info annab hea ülevaate, kui paljud ja millised omavalitsuse koolid on üldse ning kui edukalt õpirände projekte esitanud, kui palju rahastusi saanud, kas projektide esitamine on olnud pigem ühekordne või järjepidev tegevus, millised on olnud õpirännete taotlemise või aruandlusega seotud probleemid, millistele teemadele on koolid õpirännetes tähelepanu pööranud ning mil määral läheb see kokku omavalitsuse prioriteetidega jms. Antud info annab kohalikele omavalitsustele võimaluse vajadusel kõikidele koolidele just neile sobivat ja vajalikku toetust pakkuda, nt nõustamise, kontaktide vahendamise, koolituste, rahaliste ressursside vms abil.

Kasutatud kirjandus

Damkuvienė, M., Valuckienė, J. & Balčiūnas, S. jt. (2017). Impact and sustainability of the Erasmus+ programme Key Action 1: Mobility Projects for School Education Staff. Research report.

Enders, J. & Teichler, U. (2005). Academics' view of teaching staff Mobility. The Erasmus Experience Revisited. In Anthony Welch (Ed.), *The Professoriate: Profile of a Profession* (pp. 97–112). Netherlands: Springer.

Engel, C. (2012). The impact of Erasmus mobility on the professional career: Empirical results of international studies on temporary student and teaching staff mobility. *International student mobility and migration in Europe. Belgeo, 4*, 1-16. doi: 10.4000/belgeo.6399

Freire, P. (1998). *Pedagogy of freedom: Ethics, democracy, and civic courage*. Rowman & Littlefield.

Hallinger, P., & Heck R. H. (2011). Exploring the journey of school improvement: classifying and analyzing patterns of change in school improvement processes and learning outcomes. *School Effectiveness and School Improvement, 22*(1), 1–27.

Harris, A. & Hopkins, D. (1999). Teaching and Learning and the Challenge of Educational Reform. *School Effectiveness and School Improvement, 10*(2), 257-267.

Kirpitchenko, L. (2015). Academic Mobility and Intercultural Pathways for Knowledge Transfer. *Australian & New Zealand Journal of European Studies, 6–7*(2–1), 63–75.

Lundgren, A. & Westlund, H. (2017). The openness buzz in the knowledge economy: Towards taxonomy. *Environment and Planning C: Government and Policy, 35*(6), 975–989.

Maiworm, F. (2001). Erasmus: Continuity and Change in the 1990s. *European Journal of Education, 36*(4), 459–472.

Peters, M. A., & Roberts, P. (2012). *The Virtues of Openness. Education, Science, and Scholarship in the Digital Age*, Paradigm Publishers, Boulder, 171 pages.

Rizvi, F. (2011). Theorizing student mobility in an era of globalization. *Teachers and Teaching, 17*(6), 693–701.

Stoll, L., Wikeley, F., & Gerry Reezigt, G. (2002). Developing a Common Model? Comparing Effective School Improvement Across European Countries. *Educational Research and Evaluation, 8*(4), 455-475.

Wikeley, F., Stoll, L., Murillo, J., & De Jong, R. (2005). Evaluating effective school improvement: Case studies of programmes in eight european countries and their

contribution to the effective school improvement model. *School Effectiveness and School Improvement*. 16(4), 387-405.

LISA 1. Taotluses esitatud küsimused

Allpool on välja toodud taotluses esitatud küsimused ehk väljade täitmise kirjeldused. *Kursiivis* on partneritega seotud küsimused.

Sinise värviga on märgitud küsimused, mis peaksid toetama taotleva haridusasutuse projektiga seotud vajaduste esitamist. Allajoonitud osa, nagu selgus dokumendianalüüsi käigus, on koolidele eksitav: seda tõlgendatakse sageli kui kohustuslikku loetelu – üks projekt peaks justkui kõiki loetelus toodud vajadusi täitma. Selle tulemusena kirjutavad paljud koolid taotlusesse nt *Euroopa mõõtme* alla näiteks Euroopa haridusuuenduse mõistmise vms. Taotluse erinevate väljade võrdlemisel selgub, et sellisel väljendil ei ole tähendust, see on kooli jaoks läbi mõtestamata ja mitmed deklareeritud arendusvaldkonnad – nii suure üldistusastmega, nagu need loetelus on – ei kajastu aruandes ühegi konkreetse õpikogemusena.

Lilla värviga on märgitud Erasmus+ õpirände oluline eesmärk: milline on projekti mõju koolile? Täpsemalt (kuna ühe õpirände mõju kooli arengule on väga keeruline hinnata) tulemus kooli arengule.

Rohelise värviga on märgitud küsimused, mis peaksid koole projekti planeerimise faasis suunama otsima ja tegelema partnerite võrgustikuga, samuti projekti võimalikult täpselt planeerima.

1. Millised on teie organisatsiooni tegevused ja kogemused antud taotluse jaoks olulistest valdkondades?
2. Palun kirjeldage projekti kaasatud võtmeisikuid ning nende pädevusi ja varasemaid kogemusi, mida nad antud projekti kaasa toovad.
3. Kas teie organisatsioon on taotlenud/saanud eelneva 12 kuu jooksul toetust mõnest ELi toetusprogrammist?
 - 3.1. *Partnerorganisatsioonide kirjeldused*
4. Millised on organisatsiooni vajadused kvaliteedi arendamise ja rahvusvahelistumise kontekstis? Palun tooge välja olulisemad arendusvaldkonnad (nt organisatsiooni juhtkonna ja töötajate pädevuse tõstmine, uued õpetamismeetodid ja/või vahendid, Euroopa mõõde, keeleoskus, õppekavad, õppetöö korraldus).
5. Palun kirjeldage organisatsiooni kavatsusi Euroopa-suunalise õpirände ja koostöö osas ja selgitage, kuidas need tegevused aitavad ülalnimetatud vajadusi täita.
6. Palun selgitage, kuidas teie organisatsioon kavatseb lõimida õpirändel omandatavad pädevused ja kogemused organisatsiooni arendustegevustesse?
7. Kas teie organisatsioon kavatseb kasutada oma õpirändeprojektis ka eTwinningu võimalusi? Kui jah, siis kuidas? eTwinningu veebilehe leiate: www.etwinning.net
8. Miks on selle projekti elluviimine oluline? Mis on selle eesmärgid?

8.1. *Kuidas te leidsite oma projektipartnerid? Milliseid kogemusi ja pädevusi nad projekti kaasa toovad? Palun kirjeldage samuti, kuidas antud projekt vastab teie partnerite vajadustele ja eesmärkidele.*

9. Millised allolevad teemad haakuvad enim teie projektiga?

10. Palun kirjeldage iga planeeritud õpirände osalejate tausta ja koolitusvajadusi. Kui suur on sihtrühm ja *kuidas toimub osalejate valik?*

11. Millised õpiväljundid (st teadmised, oskused ja kompetentsid) osalejad projekti käigus saavutavad või milliseid pädevusi (st teadmisi, oskusi ja suhtumisi/käitumisviise) osalejad projekti iga tegevused käigus omandavad/arendavad?

12. Programm Erasmus+ kutsub üles kasutama Europassi dokumente, ECVET-süsteemi ja Noortepassi, et tunnustada õpirändes omandatud pädevusi. Kas kavatsete oma projektis neid võimalusi kasutada? Kui jah, siis milliseid.

13. Kas kavatsete kasutada siseriiklikke tunnustusvõimalusi/sertifikaate? Kui jah, siis milliseid?

14. Kuidas kavatsete kasutada eelnevalt valitud/nimetatud tunnustamise võimalusi/dokumente?

15. Millist praktilist ja logistilist tuge saavad osalejad projekti jooksul (reisikorraldus, majutus, kindlustus, osalejate turvalisus, viisad, juhendamine ja toetamine, ettevalmistavad kohtumised partneritega jne)?

16. Kuidas on tagatud projekti kvaliteetne läbiviimine ja juhtimine (nt kokkulepped partneritega, õppelepingud osalejatega jne)?

17. Millise ettevalmistuse ja millises mahus saavad osalejad õpirändeks (nt töö- ja ohutusalase, kultuurilise, keelelise jne)? Kes ettevalmistuse läbi viib?

18. Palun tooge planeeritavad tegevused välja ajalises järjestuses (projekti tööplaan). Õpirännete puhul, kus vastuvõtavad partnerid on taotlemisel vajalikud - palun kirjeldage iga partneri ja/või konsortsiumi liikme rolli tegevuste elluviimisel.

19. Kuidas on korraldatud partneritevaheline ja (kui vajalik) ka muude asjakohaste organisatsioonide koostöö ja suhtlus?

20. Kuidas õpirännete kulgemist monitooritakse ja osalejaid toetatakse? Kes jälgib osalejate õpirände tööplaani kulgemist ja täitmist?

21. Kui asjakohane, selgitage palun saatvate isikute vajalikkust (võimalik vaid siis, kui projekti on kaasatud erivajadusega osalejad).

22. Palun kirjeldage lühidalt oma projekti sisu. Pidage meeles, et Euroopa Komisjon või riiklik agentuur võib projekti sisukokkuvõtet või osa sellest kasutada oma väljaannetes.

23. Projekti sisukokkuvõtte peaks olema selge ja ülevaatlik ning sisaldama kindlasti järgnevat infot: taotluse üldine kontekst ja taust, projekti eesmärgid, osalejate arv ja profiil, tegevuste kirjeldus, tulemuste ja oodatava mõju kirjeldus, projektist tulenev võimalik kasu pikemas perspektiivis.